

SKEPTTIKKO

1/2016

**"KIRJOITUKSENNE EI JOHDA
LAILLISUUSVALVONNASSA TOIMENPITEISIIN"**

Sisältö

1/2016

CAMILLA LINKO

Henrik Gabriel Porthanin patsas (Carl Eneas Sjöstrand) sijaitsee Turussa Porthaninpuistossa. Vuonna 1864 paljastettu patsas on Suomen vanhin henkilömonumentti (s. 20-21).

- 4 Ivan Puopolo**
MINÄ SKEPTIKKO
- 8 Risto K. Järvinen**
EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES: MYLLYKANKAAN LAUSUMAT OSA LÄÄKETIETEEN KESKUSTELUA
- 12 Boxa**
GNOOMIT
- 13 Otto J. Mäkelä**
PUHEENJOHTAJAN PALSTA
- 14 Raevara**
BLOGILLA ASiantuntijaksi, AINA VAIN
- 16 Juha Leinivaara**
"SCALIAN KUOLEMA EI VOINUT OLLA SATTUMAA"
- 18 Osmo Tammisalo**
SKEPTIKKO – KUOLEMAN PUHEMIES JA HENKISYYDEN LÄHETILÄS
- 20 Timo Takalo**
HENRIK GABRIEL PORTHAN JA EPÄILYN TAITO
- 22**
IHME JUTTUJA
- 24 Risto K. Järvinen**
"KÄÄRINLIINA ON AITO"
- 25 LeiniVaara**
GEENIMANIPULOITUJA HYTTYSIÄ
- 26**
SKEPTIKKO 20 V. SITTEN
- 27 Johannes Malkamäki**
KUINKA IHMISMIELEEN VOI VAIKUTTA A – TARINOITA PSYKOLOGIASTA

Julkaisija: **SKEPSIS^{RY}**

#111

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus: Närhitie 11, 01450 Vantaa

Toimitusneuvosto: Tapio Kortesaari, Heikki Nevala, Jussi K. Niemelä, Minna Poutanen, Tiina Raevara.

Taitto: Tampereen seudun Työllistämisyhdistys Etappi ry
Mediapaja / Lasse Heliävirta

Kuvankäsittely: Joni Syvänen

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä välttämättä edusta toimituksen tai Skepsiksen virallista kantaa.

Lehdellä on oikeus tehdä kopioita artikkeleista, saattaa niitä yleisön saataville sekä siirtää aineistoa kolmansille osapuolille, lähinnä tutkimuskäyttöön. Skeptikon näköislehti julkaistaan kahden vuoden viipeellä Skepsiksen www-sivuilla.

Skeptikko on sitoutunut noudattamaan Journalistin ohjeita ja Julkisen sanan neuvoston toimintaperiaatteita.

Painopaikka: PK-Paino
ISSN 0786-2571

Seuraava Skeptikko ilmestyy kesäkuussa. Lehteen tarkoitettu materiaali tulee olla toimituksessa toukokuun loppuun mennessä.

- 29 Risto K. Järvinen**
KIRJAT: TIIVISTÄ TIETOA VAIHTOEHTOHOIDOISTA
- 30 Vesa Linja-aho**
KIRJAT: SÄHKÖÄ MAALLA, MERELLÄ JA ILMASSA
- 31 Vesa Linja-aho**
KIRJAT: KOKEMUSASiantuntijan NÄKÖKULMA SÄHKÖHERKKYYTEEN
- 33 Risto K. Järvinen**
KIRJAT: KUKA ON ELOONJÄÄMISEN ARVOINEN?
- 34 Jussi K. Niemelä**
KIRJAT: LOVECRAFTIN SUOSIKKIKAUHUNOVELLIT YKSISSÄ KANSISSA
- 35 Peter Kreisler**
KESKUSTELUA: TUTKIMUSTA VAI SALATIEDETTÄ?
- 36 Olavi Kiviniemi**
KESKUSTELUA: ANEKDOOTIT JA TIEDE

Kansi: Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan Markku Myllykankaan uskomushoitoja kritisoivat lausumat ovat osa lääketieteen keskustelua.

Kuva: Emilia Tanner.

SKEPSIS^{RY}

Kohta 30 vuotta kysymyksiä

OLEN TAVANNUT moottorisahajonglööri Juha Kurvisen kerran, kun seisoin samalla lavalla Viihdeohjelmien SM-kisojen palkintojenjakotilaisuudessa vuonna 2006 Kouvolassa. (Kurvinen tuli toiseksi, minä stand up -komiikalla kolmanneksi – vatsastapuhuja Ari Lauanne voitti.) Seuraavaksi kuulin miehestä vuonna 2013, kun hänen Facebook-statusensa herätti keskustelua keikkapaikkojen takahuoneissa ja paljon laajemminkin.

Kurvinen kertoi statusessaan tapahtumista pari vuotta aikaisemmin. Hän oli mennyt Turun pääterveysasemalle valittamaan migreeniä. Mieslääkäri kysyi: ”Mitä teet työksesi?” Kurvinen vastasi olevansa moottorisahajonglööri. Lääkäri otti epäilevän ilmeen ja teki kynällä merkintöjä papereihinsa. ”Missäpäin olet viime aikoina ollut keikoilla?” Kurvinen kertoi tulleen juuri kymmenen vuotta sitten kuolleen presidentti Kim Il-sungin syntymäpäiviltä Pohjois-Korean pääkaupungista Pjongjangista.

Kurvinen ohjattiin terveysaseman aulaan. Pian paikalle tuli kaksi poliisia, jotka pakottivat hänet ambulanssiin. Taiteilija vietiin Kupittaa sairaalan akuutille suljetulle osastolle A1, jossa hänet heitettiin eristysseleihin. M1-tarkkailulähetteisessä luki: ”Potilas luulee olevansa moottorisahajonglööri. Lisäksi hän luulee olleensa presidenttiä tapaamassa Pohjois-Koreassa. Todennäköinen psykoosi. Psykoosilääkitys aloitettava välittömästi.”

Helmikuun alussa tänä vuonna Kurvinen tarkensi tarinaansa kirjoituksessaan Blogbookissa. Hän kertoi, että migreenilääkettä hakiessaan lääkärillä oli tietokoneellaan jo valmiiksi paikkaansapitämättömiä tietoja hänestä. Ne perustuivat vuoteen 2008, jolloin Kurvinen oli käynyt päivystyksessä tutkituttamassa päähän saamiaan pahoinpitelyvammoja. Hän oli ollut sekavassa tilassa, eikä hänen ammattiaan ja taustojaan uskottu silloin. Hänen päätettiin elävän harhoissa.

Kurvinen kertoo erään mielenterveyspuolella työskentelevän hoitajan tunnistavan ongelman: ”Jos kerran joku tieto on tallennettu järjestelmään, se on siellä ikuisesti ja se liikkuu eri viranomaisstahojen välillä: poliisi, lääkäri, osasto jne.” Jos kaksisuuntaisen mielialahäiriödiagnosin saa kerran, se johtaa Kurvisen mukaan lähes aina lääkärikäyntien yhteydessä selkkauksiin ja väärinkäsityksiin. ”Kupittaaan kamaa on aina Kupittaaan kamaa.”

A1-psykoosiosaston tupakkakopissa Kurvinen alkoi nopeasti tutustua muihin potilaisiin. Mielenkiintoisin heistä oli mies, jolla oli päässään FBI-lippis. Mies kertoi, että oli linnoittautunut kuukausiksi kotiinsa selvittämään humanoidien salaliittoa. Hänen päähänsä oli asetettu siru, joka ohjaili häntä. Mies sanoi, että Norjan joukkosurmaaja Breivikillä on samanlainen siru, ja nyt salaliitto yrittää hänen kauttaan samanlaista iskua Suomessa.

Osaston hoitajat käyttivät Kurvisen mukaan potilaita kohtaan jatkuvaa henkistä väkivaltaa. He huusivat, räyhäsivät ja ilkkuivat. Pienestään eriyvästä mielipiteestä he heittivät potilaan eristysseleihin. ”Perseeseen iskettiin samalla rauhoittava piikki.”

Kurvinen sai diagnoosin ”maaninen psykoosi”. Hänet tungettiin vastoin tahtoaan täyteen lääkkeitä: Litiumia, Seroguel Prolongia, Serenasea ja Tenoxia. Hän oli osastolla tarkkailulähetteellä, eli mahdollisesta vapautuksesta tai pakkohoidosta piti päättää neljän vuorokauden tarkkailun jälkeen. Häntä ei kuitenkaan tarkkailtu mitenkään. Määräajan kuluttua umpeen hänen eteensä tuotiin lappu, jossa luki: ”Teidät on määrätty pakkohoitoon.”

Osastolla oli sauna, mutta sitä ei koskaan lämmitetty, koska kiuas oli kuulemma rikki. Kurvinen on lukenut kahlekuninkuuskirjoja ja opiskellut tiirikointia, joten hiuspinnillä hän onnistui avaamaan saunan ajastimen lukon ja laittamaan saunan päälle. Hän kävi löylyssä ja huomasi, että saunassa ei ole mitään vikaa. Saunomisen jälkeen hoitaja tuli raivoissaan hänen luokseen. ”Miten olet saanut saunan päälle?” Kurvinen vastasi rehellisesti: ”Kahlekuningas Harry Houdinin oppien mukaan.” Myöhemmin hän luki potilaskertomuksestaan: ”Psykoosi pahenee. Luulee saavansa ohjeita kuolleelta kahlekuninkaalta.”

Lopulta Kurvinen onnistui järjestämään itselleen siirron Jorvin sairaalaan Espooseen, jossa hänestä ei löydetty minkäänlaista merkkiä psyykkisestä häiriöstä. Hän oli vapaa mies.

Moni on nauranut Kurviselle ja hänen ”Yksi lensi yli käenpesän Turussa” -tarinoilleen. Hänet on leimattu hulluksi, harhaiseksi ja psykoottiseksi. Myös Skepsis ry:n Facebook-ryhmän kommentteissa tultiin Kurvisen mukaan johtopäätökseen, että hän on huijari.

Totta on, että Kurvisen tarinassa on epäloogisuuksia. Totta on myös se, että hän on moottorisahajonglööri. Totta on, että hän on käynyt keikalla Pohjois-Koreassa (mukana ollut toimittaja Susan Heikkinen kirjoitti reissusta jutun Suomen Kuvalehteen 20/2004). Totta on, että Turun Kupittaa sairaalan kaikilla suljetuilla osastoilla on tapahtunut vakavia väärinkäytöksiä vuosien 2009–2015 aikana (asian paljasti Turun Sanomat kuluvan vuoden helmikuussa). Turun Sanomien paljastusten taustalla on Kurvisen mukaan hänen blogipostauksensa – tietyt hyvät hoitajat olivat lukeneet sen ja päättäneet avata vihdoin suunsa.

Meille skeptikoille Kurvisen kokemukset ovat hyvät muistutus siitä, että hulluinkin kertomus saattaa joskus olla totta. Kertomuksia kannattaa kuunnella aina mielen avoimena.

RISTO K. JÄRVINEN

Minä, skeptikko:

Ivan Puopolo

”En koskaan voisi tehdä sisältöjä, jotka kritiikittömästi suhtautuvat huuhaahan tai ovat vastaan yleistä tieteellistä konsensusta.”

OLEN IVAN PUOPOLO, 38-vuotias mediatyöläinen. Asun Helsingissä. Koulutukseltani olen yhteiskuntatieteiden gradua vaille maisteri. Harrastan tennistä maanisesti, lähes päivittäin. Pokeri oli os aikainen ammattini vuosia, mutta on nyttemmin muuttunut enimmäkseen harrastukseksi.

Olen kasvanut siellä sun täällä enkä koe olevani kotoisin mistään. Synnyin Italiassa, mutta muuttimme Suomeen minun ollessani alle vuoden vanha. Olen lapsena asunut Mikkelissä, Kuopiossa, Keravalla, Anttolassa, Lahdessa, Tampereella ja nyt yli 15 vuotta Helsingissä.

Vanhempani erosivat, kun olin kolme. Isäni sairastui noihin aikoihin vakaviin mielenterveysongelmiin. Sairauden myötä hän vietti suuren osa lapsuuttani eri puolilla Eurooppaa eikä ollut elämässäni juurikaan läsnä. Ollessani noin parikymppinen isäni muutti Suomeen. Kävin usein mielisairaalassa häntä tapaamassa ja vasta silloin tutustuin isääni paremmin.

Olen kasvanut äitini ja hänen uuden miehensä kanssa. Kodissani ei puhuttu politiikkaa tai tiedettä, enemmänkin käytännön elämän asioita. Jostain syystä en muista lapsuudestani kovinkaan paljon. Joku psykoanalyttikko tekisi tästä varmaankin pitkälle menevät johtopäätökset, mutta koska kaikki tiedämme Freudin pseudotieteellisyyden, jätämme ne omaan arvoonsa.

I’LL QUIT!

KOTINI EI OLLUT USKONNOLLINEN, mutta ei erityisen ateistinenkaan. Uskonto oli merkityksetöntä, se ei näkynyt mitenkään. Tosin isäni sairautensa puhjetessa sai uskonnollisen herätyksen ja liittyi Kuopion Vapaakirkkoon. Seurakuntalaisilla oli tapana tehdä leirejä metsään. Leireillä rukoiltiin ja puhuttiin jumalasta. Olin ainakin kerran mukana, kun olin kai kuusi- tai seitsemänvuotias. Muistan, kun yöllä heräsin viereisestä teltasta kuulu-

neeseen omituiseen miehen mongerrukseen. Se kuulosti minusta pelottavalta. Isäni sanoi, että ei hätää, miehellä on vain niin hyvä olla. Vanhempana ymmärsin, että mies puhui kielillä.

Myöhemmin seurakunnan eräs ”vanhimmista” tuli kysymään minulta, että pidinkö uimisesta. Sanoin pitäväni. Niinpä seurakunnassa järjestettiin ”uimistilaisuus” eli täyden salin eteen lavalle tuotiin kasteallas. Ennen ”uimista” pappi pyysi minua kertomaan mikrofonin ihmisille, milloin olin tullut uskoon. Olin vasta seitsemän, mutta muistan yhä, kun vastasin, että en ole tullut uskoon. Pappi sanoi, että ”sanot vain, että tulit siellä apostolien leirillä” viitaten metsäretkeen. Sanoin tämän ja koko seurakunta hurrasi. Sitten minut kastettiin. Olen teknisesti ottaen kaiketi siis yhä seurakunnan jäsen. Jos joku siellä sattuu tätä lukemaan, niin kuunnelkaa: I'll quit!

En ole koskaan kokenut mitään yliluonnollista ja olen niin vähän mystikko kuin mahdollista. Olen fysikalisti-realististi-statistikko. Statistikolla tarkoitan että se, mitä ihmiset joskus erehtyvät pitämään yliluonnollisena, on vain tilastollisesti epätodennäköinen tapahtuma. Kuvitellaan esimerkiksi tapahtuma, että kävelen ulos New Yorkissa metrotunnelista ja vastaan tulee tuttava ala-asteelta. Joku voisi huudahtaa, että ”onpa pieni maailma!”. Tämä joku ei kuitenkaan huomioi niitä kertoja, kun vastaan ei missään kävele yksikään tuttu – eli lähes aina. Jos tämän huomioisi, hän joutuisi 99% ajasta hokemaan, että ”onpa suuri maailma, kukaan ei tänäänkään kävellyt vastaan!”.

Jos minulla ylipäänsä on tuttavuuksia, joskus he tulevat vastaan. Maailma ei ole pieni eikä suuri vaan juuri sen kokoinen kuin kuuluukin. En onnistu näkemään yliluonnollista, vaikka haluaisin.

”OSAA LUKEA JA IHAN HYVÄ ÄÄNI”

PARIKYMPPISENÄ OLIN TYÖKOKEILUSSA eräässä lahtelaisessa teatterissa, mistä sain potkut. Sivuhuomiona mainitsen että sain potkut, vaikka työvoimatoimisto maksoi palkkani. Minut siis irtisanottiin, vaikka olin työnantajalle ilmainen työntekijä! Joka tapauksessa irtisanomisen yhteydessä teatterin johtaja kysyi, mitä halusin elämässäni tehdä, kun en ”näemmä halua olla teatterissa”. Minulla ei ollut aavistustakaan, mutta koska johtaja itse oli käsikirjoittaja, päätin hänen mielikseen vastata, että haluaisin kirjoittaa. Johtaja ehdotti, että miksen sitten hakisi lehteen.

Niinpä hain töihin lehteen, minne en tietenkään ilman kokemusta tai koulutusta päässyt. Tullessani pois lehden toimituksesta kävelin paikallisen, lahtelaisen radion, Rytmiradion ohi. Assosioin jotenkin mielessäni, että lehti ja radio ovat sama asia ja astelin sisään. Minut pantiin saman tien koelukemaan STT:n uutissähke. Sen luettuani ohjelmapäällikkö totesi että ”osaa lukea ja ihan hyvä ääni”. Niin aloitin harjoittelijana radiossa.

Tällä hetkellä minulla on oma yritys, minkä kautta myyn sisältöjä eri mediataloille. Teen radio- ja tv-ohjelmia, juonnan tilaisuuksia, vedän paneelikeskusteluita, annan esiintymiskoulutusta ja minulla on yhteistyötä viestintätoimistojen kanssa. Teen oikeastaan mitä tahansa viestintään liittyvää.

TIETEELLINEN METODI EI OLE ITSESTÄÄNSELVYYS

MINUA KIEHTOO tieteellisen ajattelun ankara johdonmukaisuus, analyyttisyys ja kriittisyys. Ihailen sitä, miten nöyriä tieteentekijät – ainakin luonnontieteentekijät – ovat havainnolle. Kunnioitan myös tieteellistä objektiivisuutta. Tieteen näkökulmasta on samantekevää millainen maailma on, mutta se haluaa tietää, millainen se on.

Olen myös itse luonteeltani teoreettinen ja analyyttinen. Pitkäjänteisyyteni ja älyni tuskin riittäisivät ihan oikeaan tieteen tekemiseen, mutta pyrin noudattamaan tieteellisen metodin lainalaisuuksia omassa ajattelussani. Myös minua kiinnostaa vain se, miten asiat ovat, ei se, miten asioiden pitäisi olla. Kuten Bill Maher kerran totesi: ”Jos jeesus kävelisi nyt taivaasta, niin sanoisin 'okei, olin väärässä'.”

Lisäksi on suorastaan mykistävää, mitä kaikkea tieteellisen ajattelun avulla on saatu aikaiseksi. Puhtaasta vedestä antibiootteihin ja sähkömagnetismista WhatsApp-viesteihin, kaikki on lopulta seurausta empiirisestä, tieteellisestä metodista.

Olen opiskellut tieteenfilosofiaa pitkänä sivuaineenani. Se antaa hyvän kuvan tieteen kehityksestä. Tieteellinen metodi ei ole itsestäänselvyys. Vasta Karl Popperin muotoiltua tieteen kriteerit hahmottui nykyinen empiirinen metodi. (Tämä saattaa mennä tosin hieman pieleen, tulee ulkomuistista jostain yli 15 vuoden takaa, joten lukijat, olkaa suvaitsevaisia.)

Miksi alunperin kiinnostuin tieteestä? Hmm.. yliopistolla on jotain tekemistä asian kanssa, mutta Esko Valtaojan ”Kotona maailmankaikkeudessa” oli myös melkoinen sysäys. Olenkin Valtaojan jälkeen lukenut suunnilleen kaiken populaarin kirjallisuuden, mitä fysiikkaan ja kosmologiaan tulee.

OLEN TESTAMENTANNUT SIELUNI SAATANALLE

OLEN NEGATIIVINEN ATEISTI eli jumalan olemassaolosta ei mielestäni ole mitään näyttöä. Tämä erotukseksi positiivisesta ateismista, missä ajatellaan, että jumalan olemassa olemattomuudesta on näyttöä. Ehkä sitä näyttöä on, en vain tiedä siitä. En ole jaksanut perehtyä asiaan sen kummemmin, mutta otan mielelläni kyllä tietoa vastaan. Sinänsä minulle on ihan sama, onko jumalaa vai ei, mutta ei ole mitään syytä ajatella, että jumala olisi. Jos siitä joskus jotain näyttöä tulee, niin se sopii myös.

Olen luultavasti aina ollut ateisti, en tiedä. Minusta se on itsestään selvä asia. En ymmärrä, miksi joku uskoo jumalaan. Se on minusta käsittämätöntä. Ihmettelen aina, että miksei tämä joku sitten usko saman tien ihan mihiin tahansa muuhunkin, mistä ei ole mitään kunnollista näyttöä. Uskominen on niin epäjohdonmukaista, että se ei minulta kerta kaikkiaan luonnistu.

Samaan sarjaa kuuluu ”olla skeptikko”. Se on jotenkin itsestään selvä tapa suhtautua maailmaan. Mikä muu muka olisi järkevämpi? Sekö että ei suhtaudu nöyrästi empiriaan ja evindenssiin?

Aloin muuten kerran epäillä omaa ateismiani. Aloin miettiä, että jospa jostain syystä vain toivon olevani ateisti, mutta jossain ”deep down” ehkä kuitenkin uskon. Yksi hyvä testi tämän selvittämiseksi on allekirjoittaa sopimus, jossa testamenttaa sielunsa saatanalle. Pakko myöntää, että kun sen ekan kerran tein, ei se ollut ihan sama kuin ostoslistan laatiminen. Sittemmin olen sen tehnyt useita kertoja ja voin hyvillä mielin sanoa, että ei tunnu missään.

Työssäni ateismi ja skepsismi näkyvät ainakin siten, että olen ollut töissä Prisma Studiossa, mikä on Ylen tiedeohjelma, mutta en koskaan vaikkapa kirkossa. En myös koskaan voisi tehdä sisältöjä, jotka kriiikkittömästi suhtautuvat huuhaahan tai ovat vastaan yleistä tieteellistä konsensusta – ellei tälle sitten ole jotain erityisen hyviä perusteluja.

Mieleenpainuvin keikkani toimittajana on ehkä se, kun haastattelin ruotsalaisohjaaja Lukas Moodysonia TV1:n Strada-ohjelmaan. Olimme sopineet, että teen haastattelun ruotsiksi, vaikka en ruotsia juuri osaa. Noin minuutin haastattelun jälkeen Moodysson alkoi meuhkata, ruotsiksi tietenkin, mitä en ymmärtänyt, että hän ei voi jatkaa tätä, koska en tajua mitä kysyn, saati mitä hän vastaa. Lopulta tuottajan piti haastatella Moodysonia, kun minä seisokelin vieressä katsomassa. Tämä kaikki kuvattiin ja tuli lopulta televisiosta ulos.

Pikapuolin minulta on tulossa tiedeohjelma, josta en voi vielä enempää sanoa.

HELVETIN ÄLYTÖNTÄ TOUHUA

KAKSI LUKEMAANI KIRJAA ovat selkeästi yli muiden. Jim Al-Khalili on irakilais-brittiläinen fyysikko, joka on kirjoittanut teoksen ”Mustia aukkoja, madonreikiä ja aikakoneita”. Se oli elämäni mullistava teos. Nils Bohr on sanonut, että jos joku sanoo ymmärtävänsä kvanttimekaniikkaa, hän ei ymmärrä kvanttimekaniikkaa. Luettuani Khalilin, en ymmärrä kvanttimekaniikkaa, mutta ymmärrän Nils Bohria.

Toinen on David Sklansky ”Pokerin teoria”. Kirja on tätä nykyä monilta osin vanhentunut, mutta on alun perin ollut minulle kimmoke ymmärtää ja opiskella pokeria. Pokeri on monimutkainen, strateginen peli, joka on vaikuttanut elämässäni todella moneen asiaan. Pokerin ansiosta hahmotan maailmaa usein todennäköisyyksien ja varianssin kautta.

Skepsiksen Tieteen talo -luennot ovat todella kovaa kamaa. Olen saanut niistä paljon uutta tietoa. Erittäin hyvä asia on, että niitä voi katsoa netistä.

Osallistun 5000 eurolla Skepsiksen haasteeseen paranormaalien ilmiöiden tuottamisesta, jotta voisin tuoda entistä selkeämmin esiin, miten älytöntä on ajatella, että maailmassa olisi jotain paranormaalialia. Minusta koko yliluonnollisen käsitteen on älytön. Jos ilmiö esiintyy luonnossa, se on luonnollinen ilmiö. Tästä esimerkkinä on kvanttifysiikan havainnot viime vuosilta. Esimerkiksi kvanttien lomittuminen on klassisen fysiikan vastaista, mutta eivät fyysikot siihen suhtaudu paranormaalina ilmiönä ja merkkinä jostain transsendentista oliosta. Empiria otetaan vastaan sellaisenaan ja ilmiötä kuvaamaan kehitetään

teoria, kvanttimekaniikka.

Pelkäätkö menettäväni rahani? Lainaan Syksy Räsästä: se on järkevä epäilyn tuolla puolen.

Huuhaa-asioista melko paha tällä hetkellä on GMO-vastustus. Se estää kymmenien miljoonien ihmisten mahdollisuuden saavuttaa parempi elämälaatu. Yksi brutaaleimmista on pikkutyttöjen genitaalinen silpominen Afrikassa. Olen ymmärtänyt, että ainakin jossain päin Afrikkaa siihen liittyy uskomus siitä, että nainen on ”jumalallisesti puhdas” vasta kun on silvottu. Se tekee siitä taikauskoista sen sijaan, että kyseessä olisi pelkkä julma traditio. Myös kantasolututkimuksen vastustaminen on aika helvetin älytöntä touhua. Se kun on ”jumalan luomistyöhön puuttumista”.

PYRIN OLEMAAN VALTAOSAN AJASTA TYYTYVÄINEN

EN TIEDÄ, millainen olisi täydellinen maailma. Asia riippuu niin paljon siitä, kenen näkökulmasta asiaa katsotaan ja odotetaanko millään tavoin realistista vastausta. Esimerkiksi maailma ilman mitään sairauksia ja kärsimystä olisi hyvä, mutta täysin epärealistinen. Jos kaikenlaisen taikauskon ja kriiikkittömyyden saisi poistettua, sekin olisi aika hyvä. Ihmisten olisi myös hyvä ymmärtää, että asioihin kriittisesti suhtautuminen ei välttämättä tarkoita asioiden vastustamista vaan ainoastaan kunnollisten argumenttien vaatimista. Sitten pitää vielä ymmärtää, mikä on kunnollinen argumentti erotuksena huonosta argumentista. Se on yllättävän vaikeaa kenelle tahansa. Siksi kannattaa kuunnella niitä, jotka työseen erottelevat hyviä argumentteja huonoista: tutkijoita ja tiedeyhteisöä

Poikani uskonnon tunnilla oli juuri äskettäin tehtävä, jossa oppilaiden piti haastatella vanhempiaan. Haastattelussa oli kysymys: ”Mikä on elämän tarkoitus?” Pysin johdonmukaisena ja vastaan tässä lehtijutussa samoin: ”Riippuu siitä, tarkoitetaanko elämän tarkoitusta kokonaisuutena (siis elämä maapallolla lukien mukaan kaikki elämä bakteereista Yhdysvaltojen presidenttiin) vai yksittäisen ihmisen omalle elämälleen antamaa tarkoitusta. Ensimmäiseen vaihtoehtoon vastaan, että elämällä ei ole mitään muuta tarkoitusta kuin tuottaa lisää elämää ja ylläpitää sitä. Henkilökohtaisella elämälläni taas ei ole yhtä tarkoitusta. On erilaisia tarkoituksia riippuen elämäntilanteesta.”

Mutta kun nyt kerran on tapahtunut niin, että universumin yhteen pieneen kolkkaan on neljä miljardia vuotta sitten sattunut suotuisissa olosuhteissa kehittymään alkeellista elämää, joka evoluution paineessa on pursunnut niin pitkälle, että tässä minä kirjoittelen tätä kannettavalla tietokoneella, niin kaipa siitä osumasta pitää sen verran huolta pitää, että pyrkii olemaan valtaosan ajasta tyytyväinen. Luultavasti, tosin, tyytyväisyyteen pyrkiminen on ihmiseen geneettisesti koodattu mekanismi, että sitä ei sen kummemmin tarvitse yrittää – se tulee ihan itsestään niin kuin vaikka hengittäminen.

Itse aion vetäytyä viisikymppisenä eläkkeelle Espanjaan pelaamaan tennistä, juomaan mansikkamargaritoja ja paasaamaan tieteestä.

Eduskunnan oikeusasiamies: Myllykankaan lausumat osa lääketieteen keskustelua

RISTO K. JÄRVINEN

Kantelu ei johtanut toimenpiteisiin.

PSYKIATRINEN SAIRAANHOITAJA Marena Tiaskorpi-Mattila kanteli 21.11.2015. eduskunnan oikeusasiamiehelle Itä-Suomen yliopiston terveys sosiologian professori Markku Myllykankaan lehtikirjoituksesta 11.11.2015 Helsingin Sanomissa: *Tutkijoilla riitä vaihtoehtohoitoja käsittelevästä seminaarista: ”Yliopiston varojen väärinkäyttöä”.*

Kantelun mukaan Myllykangas nimittelee täydentäviä ja vaihtoehtoisia CAM-hoitoja humpuukiksi kritisoidessaan Tampereen yliopistolla 13.11.2015 järjestettävää CAM-tutkimusseminaarina. Tiaskorpi-Mattila viittaa kantelussaan kyseisen seminaarin abstrakteihin, joissa lääketieteen tohtori Pekka Louhiala kertoo, että CAM-hoidot eivät ole humpuukia, ”kuten professori Myllykangas antaa yliopistoprofessorin asemassa tämän valheeseen taikka täydelliseen tietämättömyyteen perustuvan käsityksen sä kansalle”.

Tiaskorpi-Mattila kanteli myös Myllykankaan kirjoituksesta 4.2.2014 Aamulehdessä: *Suomeen tarvitaan laki suojelemaan kansalaisia puoskareiden rahastukselta: ”Yhä useampi puoskari on jonkin sortin terveysammattilainen, lääkäri tai erityisesti hoitaja. He näyttävät keskisormeaan tieteelle ja lääkintäetiikalle.”* Professori Myllykankaan lausunto on Tiaskorpi-Mattilan mielestä ”täysin perusteeton ja herjaava, panetteleva, eikä perustu todellisuuteen, mitä keskisormen näyttämiseen tulee.”

Erityisesti Tiaskorpi-Mattila nosti Myllykankaan kirjoituksesta esiin seuraavat kohdat: *Puoskaroiva terveysammattilainen on iljettävämpi otus kuin maallikko, joka parantajan armolahjan saatuaan on vain ryhtynyt outohoitajaksi. ... Tuhannet hoitajatkin häärivät puoskareina joko pää- tai sivutoimisesti. Tai sitten he puhuvat humbuugihoidojen puolesta. ... Voodoo lääkkinnän suosiota hoitajien keskuudessa selittää muun muassa Sairaanhoidajaliiton kaksinaamainen suhtautuminen. ... Hoitamisen pitäisi perustua tieteelliseen näyttöön. Ei magiaan ja mystiikkaan. Mutta*

lääkinnässä vellovat jatkuvat hullut päivät.

Myllykangas ei Tiaskorpi-Mattilan mukaan perustele tai avaa terminologiaa esimerkiksi voodoo lääkkinnän taikka magian osalta, jotta lukija ymmärtäisi, mitä hän tarkoittaa. ”Hän käyttää outohoito-sanaa kuvamaan tieteellisesti tutkittuja CAM-hoitoja. Onko tämä yliopistoprofessorin arvon mukaista? Hän tuo esiin, että nämä outohoidot ovat terveydelle vaarallisia, mutta näin ei kuitenkaan yleensä ottaen ole.”

Tiaskorpi-Mattila kysyi oikeusasiamieheltä, täytyykö professori Myllykankaan tuomitsemissa ja perusteettomissa sanomisissa rikostunnusmerkistön piirteitä, kun puhutaan kiihottamisesta kansanryhmää (terveydenhoitoalan ammattilaiset, jotka antavat CAM-hoitoja) vastaan. ”Täytyykö Myllykankaan toiminnassa syrjinnän piirteet asettamisessa CAM-hoitoja antavat terveydenhoitoalan ammattilaiset perusteettomasti eriarvoiseen ja huonompaan asemaan heidän ammatillisen toimintansa perusteella? Ovatko Myllykankaan puheista esiin nousevat panettelevat asenteet yliopistolain mukaista, ja mikäli hän ei ole seurannut tieteen kehitystä alalta (kuten siltä näyttää), onko hän rikkonut lakia?”

Tiaskorpi-Mattila kirjoitti, että yliopistoissa vallitsee tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. ”Yliopistolain mukaan työnantaja ei saa menetellä työsuhteessa tavalla, joka voi vaarantaa tutkimuksen, taiteen tai opetuksen vapautta. Laki sanoo, että professorin tulee harjoittaa ja ohjata tieteellistä tutkimustyötä tai taiteellista työtä, antaa siihen perustuvaa opetusta ja seurata tieteen tai taiteen kehitystä sekä osallistua alallaan yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.”

”Onko professori Myllykangas syllistynyt virka-aseman väärinkäyttämiseen lausunnoillaan ja tieteen seuraamattomuudellaan esimerkiksi haitan aiheuttamisella yliopistolle ja terveydenhoitoalalle? Onko Myllykangas rikkonut perustuslain pykälää, joka koskee oikeutta

henkilökohtaiseen turvallisuuteen (terveydenhoitoalan henkilöiden)? Eikö terveydenhoitoalan henkilöllä ole oikeus tehdä valitsemaansa työtä ja harjoittaa elinkeinon vapautta, mikä koskee CAM-hoitoja? Ovatko professori Myllykankaan asenteet taikka/ja kirjoitukset perustuslain vastaisia?”

TODELLISIA ”TÄYDENTÄVIÄ HOITOJA” EI TUNNETA

MYÖS SKEPSIKSEN tieteellisessä neuvottelukunnassa vaikuttava Markku Myllykangas totesi vastauksessaan 5.12.2015 eduskunnan oikeusasiamiehen kanslialle seuraavaa:

”On erittäin ikävää ja valitettavaa, että kantelija Marena Tiaskorpi-Mattila on pahoittanut mieltensä tieteeseen perustuvista kannanotoistani, jotka koskevat uskomushoitojen vaikuttavuutta.

Uskomushoidot, täydentävät hoitomuodot, vaihtoeläkkintä, puoskarointi, outohoidot, voodoolä-

”Lääkäri on oltava pidättyväinen 'vaihtoehtohoitojen' suhteen, koska hänen on muita helpompi arvovallallaan tarjota myös sellaisia terveyspalveluita, joiden tehoa ja turvallisuutta ei ole osoitettu.”

kintä, CAM-hoidot ja magia ovat kaikki synonyymejä hoitomuodoille, jotka jäävät tieteelliseen tutkimukseen perustuvien menetelmien ulkopuolelle. Vuonna 1995 järjestetyssä suomalaisen Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecimin termikilpailussa voittajaksi valittiin lääketieteen ulkopuolisten hoitojen käsitteeksi ”uskomuslääkintä”.

Uskomushoidot ovat valtaosaltaan todistetusti vaikuttamattomia, tai niiden vaikuttavuudesta ei ole tiukat tieteelliset kriteerit täyttävää, so. luotettavaa, tutkimusnäyttöä. Uskomushoitojen teorioihin kuuluvat myös tyypillisesti epätieteelliset väittämät. Esimerkkinä tieteeseen perustumattomista uskomuksista mainittakoon Suomessa todennäköisesti yleisimmin käytetyn uskomushoidon, homeopatian, periaate ”samanlainen parantaa samanlaista”, sekä vyöhyketerapian uskomukset jalkapohjassa olevista, sisäelimiä edustavista pisteistä. Enkelienergiaterapioiden tai reikihoidon, jossa lähetetään ”yli valon nopeudella kiitävää parantavaa energiaa”, epätieteellisyys on ilmiselvää.

Kutsuttaessa hoitoa vaihtoehtohoidoksi pitäisi perustella, mille hoidolle se on vaihtoehto. Virallisessa terveydenhoidossa ei ”vaihtoehtolääkintää” käytetä korvaamaan lääketieteelliseen tietoon perustuvia hoitoja. Käsitteelle ”täydentävä hoito (tai lääkkintä)” ei niin ikään löydy perusteltua tukea. Jos pystyttäisiin osoittamaan sellainen puute, jonka ”täydentävä hoito” todistettavasti korjaa, kyseisestä hoidosta tulisi lääketieteeseen perustuvaa hoitoa. Tällaisia ”täydentäviä hoitoja” ei tunneta.

Tehokkaaksi ja vaikuttavaksi osoitettu hoitomenetelmä otetaan nopeasti käyttöön julkisessa terveydenhuollossa. Yksi varimmista uskomuslääkinnän tunnusmerkeistä on se, että terapiaa ei käytetä julkisessa terveydenhuollossa, esimerkkeinä homeopatia, vyöhyke-, reiki-, Rosen-, kivi-, enkelienergia- ja kristalliterapia. Näitä hoitoja ei muuta tehokkaaksi se, että joissakin maissa yksityisen terveydenhoidon perinteisiin kuuluu antroposofian ja homeopatian kaltaisia uskomushoitoja, joita jopa lääkärit myyvät potilailleen.

Lääkkeitä koskevissa laeissa ja vaatimuksissa edellytetään, että jos luotettava näyttö turvallisuudesta ja tehosta puuttuu, lääkeaineen käyttö sallitaan vain huolellisesti suunnitelluissa, etukäteen tarkastetuissa (mm. tutkimuseettinen toimikunta) ja valvotuissa kliinisissä tutkimuksissa, joissa potilas saa lääkkeen ilmaiseksi. Lääkettä ei saa myydä ennen kuin näyttö ja myyntilupa on saatu. Ei ole syrjintää vaatia, että samaa sovellettaisiin myös muihin hoitoihin. Niin lääketieteeseen perustuvassa lääkinnässä yhä lisääntyvästi tehdäänkin. Uusista leikkaus- ja muista hoitomenetelmistä tuodaan tutkimussuunnitelmat tutkimuseettisen toimikunnan arvioitavaksi ennen tutkimuksen aloittamista.

Uskomushoidoista ei vastaavaa näe. Uskomusterapeutit myyvät omia hoitojaan, valmisteitaan ja diagnoosipalveluitaan, vaikka tutkimusnäyttö niistä olisi puutteellinen. Näin he tekevät jopa silloinkin, kun näyttö osoittaa hoidon tehostomuuden tai diagnostisen menetelmän (esim. iirisiagnostiikka, auravalokuvaus) toimimattomuuden. Se on mielestäni moraalitonta.

Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja koke-

musperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksen mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä). Lääkäriliiton eettisten ohjeiden mukaan lääkärin tulee suositella vain hoitoja, jotka ovat lääketieteellisen tiedon perusteella vaikuttavia.

Yksittäistenkin lääkärin auktoriteetti perustuu osaltaan ammattikunnan nauttimaan luottamukseen. Potilaan on lääkäriin tullessaan voitava luottaa siihen, että tämä soveltaa parhaita, tieteelliseen tietoon pohjautuvia menetelmiä. Lääkärin on oltava pidättyväinen ”vaihtoeh-tohoitojen” suhteen, koska hänen on muita helpompi arvovallallaan tarjota myös sellaisia terveystalvituja, joiden tehoa ja turvallisuutta ei ole osoitettu. Hyödyttömät uskomushoidot kuluttavat myös terveydenhuollon rajallisia resursseja.

Edellä kuvattu auktoriteetin väärinkäyttö koskee myös hoitajia. Sairaanhoidotalvitiiton puheenjohtaja Merja Meraston mukaan liitto korostaa näyttöön perustuva hoitotyötä, eikä kannata uskomushoitoja. Kuitenkin homeopaattien, reiki-parantajien, sielunhoitoterapeuttien ja erilaisten chakrojen värähdyttelijöiden lahkoissa juuri sairaanhoidotalvitiiton verkkosivuilla on hoitajayrittäjien ilmoituksia, joissa tarjotaan outohoitoja ja luontaistuotteita. Sairaanhoidotalvitiitto ei ole tehnyt eletteäkään siivotakseen puoskarihoitajien mainokset edes liiton sivuilta.

Useimmat uskomushoidot, kuten homeopatiassa pieninä annoksina lääkkeeksi käytetty kraanavesi tai kaukoparannus, ovat yleensä vaarattomia. Mutta esimerkiksi eheytysterapiat, joissa homoista yritetään tehdä heteroita, voivat pahimmillaan johtaa itsetuhoiseen käyttäytymiseen.

Myös vaikuttamattomien uskomushoitosten käytöstä voi olla haittaa. Maailman terveysjärjestö WHO varoitti elokuussa 2009 vakavista sairauksista kärsiviä ihmisiä luottamasta homeopatiasta. Tehottoman homeopatiasta markkinoiminen vaarantaa ihmishengistä kehityksessä. Homeopatiasta on törkeästi ihmishengistä piittaamatta mainostettu tuberkuloosin, lasten ripulin, influenssan, malarian ja hiv-tartunnan hoitoon. Arvostettu lääketieteellinen aikakauslehti Lancet (2005) kirjoitti pääkirjoituksessaan, että lääkäreiden on kerrottava potilaille ”selvästi ja rehellisesti, että homeopatiasta on hyödyttömiä”.

Mielestäni myös yliopiston tutkijaa koskee samanlainen velvoite käyttää sananvapauttaan ja todeta, että uskomuslääkintää harjoittavien hoitajien ja lääkäreiden toiminta on epäeettistä ja tuomittavaa.”

OIKEUSASIAMIES EI PUUTU EDUSKUNNAN LAINSÄÄDÄNTÖVALTAAN

ESITTELIJÄNEUVOS Jorma Kuopus ilmoitti 12.1. apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan pyynnöstä Markku Myllykankaalle, että Marena Tiaskorpi-Mattilan kirjoitus ei ole johtanut toimenpiteisiin.

”Perustuslain 12 §:n 1 momentissa säädetään sananvapaudesta. Säännöksen mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään

ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Perustuslain 16 §:n 3 momentin mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.

Yliopistolain puitteissa yliopistot ja niiden työsuhteiset professorit ovat varsin itsenäisiä toiminnassaan, jonka tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. ... Yliopistolain 2 §:n 2 momentin mukaan yliopistosten tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, taiteellisessa toiminnassa, koulutuksessa ja opetuksessa varmistetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.”

Apulaisoikeusasiamies Pajuojan mukaan myös yliopistosten henkilökunnalle kuuluu lain ja hyvien taposten puitteissa sananvapaus, jonka rajoituksista voidaan säätää vain eduskuntalailla. Vastaavasti viranomaiset voivat puuttua sananvapauteen vain lain nojalla. Oikeusasiamiehen toimivalta yliopistosten suhteen on myös yliopistolain puitteissa tässä asiassa rajoitettu. ”Siten professori Myllykankaan puheena olevat lausumat ovat osa keskustelua lääketieteestä, sen vaihtoehdoista, resurssien käytöstä ja kehityksestä, johon täältä käsin ei ole perusteltua puuttua. Professori Myllykangas katsoo selvityksessään, että uskomuslääkintää harjoittavien hoitajien lääkäreiden toiminta on hänen näkökulmastaan epäeettistä ja tuomittavaa”, Kuopus kirjoitti perusteluissaan Tiaskorpi-Mattilalle.

”Vastineessanne pyysitte myös oikeusasiamiestä otamaan kantaa Valviran 2015 antaman linjauksen eettisyyteen. Käsitteenne mukaan täydentäviä hoitoja antavilla hoitajilla ja lääkäreillä on oikeus hankkia toimeentulonsa vapaasti valitsemallaan ja hyväksymällään työllä. Katsoitte, että valtiovallan tulisi rakentaa lait siten, että TSS-sopimuksessa esiin tuodut asiat toteutuisivat.

Tältä osin todetaan, ettei oikeusasiamies puutu eduskunnan lainsäädäntövallan käyttämiseen. Valviralle kuuluu terveydenhuollon ammattihenkilöiden laillistus, nimikesuojaus ja määräaikaiset luvat. Se pitää myös rekisteriä terveydenhuollon ammattihenkilöistä ja valvoo heitä. Vaihtoeh-tohoitojen antaminen on Valviran valvonnan piirissä vain silloin, kun on kyse terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammattitoiminnassaan soveltamista hoitomenetelmistä. Tältä kään osin ei ole kirjoituksenne perusteella ilmennyt yksilöityä aihetta puuttua perustuslain 18 §:n 1 momentin ja 109 §:n 1 momentin puitteissa asiaan.

Kirjoituksenne ei johda laillisuusvalvonnassa toimenpiteisiin.”

Markku Myllykangas on terveys sosiologian dosentti. Hän työskenteli Itä-Suomen yliopiston kansanterveystieteen yksikössä vuoden 2016 alkuun saakka, jolloin jäi eläkkeelle. Myllykangasta tituleerataan kantelussa ja asiamiehen vastauksessa professoriksi, vaikka Tampereen seminaarin arvostelu tapahtui dosenttina. Suurimman osan kanteluun kirjoittaneista kommentaareista hän tosin on tehnyt professorina. Myllykangas sai Tieteentekijöiden liiton Vuoden tieteentekijän palkinnon vuonna 2000.

GNOOMIT

SETÄ RUDOLFIN

ALA-ARVOASTE

KOULUN KATOLLA OPISKELLAAN
GNOOMILAISTA FUTUROLOGIAA.

Boxa

1/2016

VLÄKERRAN VARASTOSSA SÄILY-
TÄÄN LAITTOJIA VALTIONTUKIA JA
VANHEMMILTA KERÄTTYJÄ ERILAISIA
PIKKU MAKSLIJA.

KOULUSSA EI LISKOTA LUOKKAJAKOON, VAAN KAIKKI OVAT
ILOISESTI YHDESSÄ RYHMÄSSÄ – YKSILÖLLISESTI TIETVYSTI.

MUSIIKKILUOKASSA OPPILAIDEN
ON KUUNNELTAVA ANDROGYVNYIA
KASARIPOPPIA.

TIEDELUOKKA.

KOULUN PUUTARHASSA YHDISTYVÄT KORKEA-
TASOINEN TÄHTITIEDE JA TEHOKAS JÄTE-
HUOLTO.

KELLARIKERROS ON VARATTU KOULUIA SÄÄNNÖLLISIN
VÄLIAJOIN VAIVAAVIA KULKUTAITEJA VARTEN.

Puheenjohtajan palsta

OTTO J. MÄKELÄ

Yksi voi vaikuttaa

VUOSI 2016 on alkanut eläinlääkinnän merkeissä. 19. tammikuuta ”ProAgria Länsi-Suomi” ja ”Johtamalla Aikaa” -hanke järjestivät Huittisissa tapahtuman otsikolla ”Vasikan homeopaattinen hoito”. Muita tapahtuman yhteistyökumppaneiksi nimettyjä olivat ”Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto” sekä ”Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus”. Tapahtuman veti eläinhomeopatian ammattilainen Marjut Roivainen.

Maaliskuussa seurasi jatkoa, sillä Kajaanissa ”Kainuun ammattiopiston luonnonvara- ja ympäristöalan yksikössä Seppälässä” järjestettiin 1. ja 2. päivä koulutusta otsikolla ”Homeopatiasta apua nautojen hyvinvointiin”. Kouluttajana toimi sama eläinhomeopaatti Roivainen. Hänellä on myös alustava sopimus huhtikuussa kurssista Leppävirralle.

Minulla ei ole mitään sisäpiirin tietoa näiden tapahtumien järjestämisestä, mutta lienee selvää, että eläinhomeopaatti Roivainen on osaltaan tehnyt aktiivista markkinointia.

Homeopatia on saksalaislääkäri Samuel Hahnemannin (1755-1843) käsityksiin perustuva uskomusjärjestelmä. Monissa Euroopan maissa on viime vuosina kampanjoitu homeopatiaa vastaan. Helmikuussa Saksan skeptikot julkaisivat ”Freiburger Erklärung zur Homöopathie”, eli Freiburgin lausuman homeopatiasta. Allekirjoituksia on useampi sata, merkittävä osa lääketieteen ammattilaisia. Julkilausuman pääkohdissa todetaan mm.

- Homeopatia ei ole sen enempää luontaislääkintää kuin lääketiedettäkään: se ei ole yhteensopiva tieteen perus-

käsitysten kanssa, vaan pikemminkin sitkeähenkinen uskomusjärjestelmä.

- Ei erikoisasetmaa homeopatialle: homeopatia ei 200 vuotensa aikana ole onnistunut osoittamaan vaikuttavuutta, vaan on säilynyt vain, koska sille on voimakkaan lobbauksen kautta myönnetty erikoisasetma lainsäädännöissä. Homeopatian perustat ovat jo kauan sitten tieteen hylkäämissä käsityksissä, kuten similiaaperiaate, vitalismi ja potensointi.
- Potilaiden ja terapeutin itsepetosta: homeopatian terapeuttiset vaikutukset eivät riipu homeopaattisesta hoidosta, vaan pohjaavat suggestioon ja itsesuggestioon potilaan ja terapeutin osalta. Tällaisen (itse)petoksen mekanismit ovat moninaisia, mutta hyvin ymmärrettyjä ja tutkittuja.
- Lääketiede ja tiede: emme väitä, että kannattamamme tieteellinen menetelmä voi tutkia ja selittää kaiken, mutta se pystyy osoittamaan, ettei homeopatia pysty selittämään itseään. Tieteellinen menetelmä on paras järjestelmä vaikuttavien ja vaikuttamattomien hoitojen erottelemiseksi toisistaan. Poliitikkojen ja journalistien ruokkimat uskomukset eivät voi olla lääketieteellisen toiminnan pohjana.

Toiminnallaan jokainen voi omalta osaltaan vaikuttaa siihen, millainen tulevaisuus tieteellä maassamme on. Kuten amerikkalainen politiikan tutkija Thomas E. Cronin sanoi: yksi ihminen voi vaikuttaa, ja kaikkien tulisi yrittää.

RAEVAARA

Blogilla asiantuntijaksi, aina vain

JO KYMMENEN VUOTTA SITTEEN julistettiin, että aika on ajanut väijäämättä ohi blogeista. Perustin ensimmäisen blogini muistaakseni vuonna 2007, ja tunsin olevani täysin jälkijunassa.

Vähänpä tuolloin tiedettiin. Vuonna 2007 Facebook oli vasta ottamassa ensiaskeliaan, mutta nimenomaan sosiaalisesta mediasta blogit ovat löytäneet uuden väylän levitä ja tavoittaa lukijoita. Hyöty on vastavuoroista: blogit ovat tärkeitä sosiaaliselle medialle, sillä läsnäolo somessa vaatii jaettavaa sisältöä. Jos ainoat tuotetut tekstit ovat Twitterin parin rivin kiljahduksia, suuren tai edes vähän pienemmän ajattelijan kaapua on turha pukea päälleen.

Blogit siis tuntuvat vain kasvattaneen suosiotaan. Niitä perustetaan, levitetään ja luetaan.

Vakiintuneet mediat ovat löytäneet blogit vasta muuttaman viime vuoden aikana. Nyt lähes kaikilla sanoma- ja aikakauslehdillä sekä esimerkiksi televisioyhtiöllä on verkkosivuillaan myös blogeja. Niitä tehdään hyvin vaihtelevilla periaatteilla: asialla saattavat olla lehden omat toimittajat, kirjoittamisesta saatetaan maksaa ulkopuolisille asiantuntijoille ja vaikkapa julkkiksille tai mediayhtiö saattaa tarjota bloggausmahdollisuuden kelle tahansa halukkaalle. Laatuakin on siksi kovin kirjavaa.

Asiaan: Uusia ravinto- ja terveysblogeja ilmaantuu maailmaan kuin sieniä sateisen kesän jäljiltä. Luulisi, että ihmiset olisivat jo oppineet siihen, että asiantuntijablogeilta näytävät sivustot eivät välttämättä ole sellaisia. Vuosikaudet on puhuttu medialukutaidosta, itseoppineista ”guruista”, todellisesta asiantuntijuudesta, tieteellisen tiedon ja muun löpinän eroista, mielipiteen ja tosiasian välisestä kuilusta.

Silti blogosfääriä kuluttava suuri yleisö tuntuu olevan yhtä höynäytettävissä kuin aina ennenkin. Mitä itsevarmempi ote uudella bloggarilla on ja mitä kiivaammin hän hyökkää vanhoja auktoriteetteja vastaan, sitä enemmän seuraajia löytyy. Talven aikana verkossa ovat ottaneet vah-

vasti jalansijaansa Safkatutka-niminen blogi sekä ainakin osittain samojen tekijöiden pitämä Kemikaalitutka.

Safkatutka on kirjoittajiensa mukaan ”Suomen vaikeimmaksi ruokamedia”. On harmillista, jos väite pitää paikkansa.

Safkatutkaa kirjoittavat Anni ja Fredu Sirviö, jotka ovat ravitsemusasioissa maallikoita siinä missä suurin osa meistä muistakin. Sivustolla sekoittuvat surullisesti ”journalistinen sisältö” (käytän lainausmerkkejä, koska kirjoittajat eivät ole journalisteja, sivustolle ei ole nimetty päätoimittajaa eikä se esimerkiksi ole JSN:n alainen media) sekä mainosmaiset yhden tuotteen maksetut ylistykset.

Safkatutka on myös seurannut orjallisesti ”asiantuntijabrändin” rakennusohjeita. Netissä on ensin koottu kannattajaryhmä tulisilla blogiteksteillä, sitten seuraajia on ryhdytty haalimaan määrätietoisesti lisää somen eri kanavien kautta. Vuoden alussa Safkatutkan tekijät julkaisivat kirjan. Kirja tuo aina lisää uskottavuutta, ja mediat ovatkin haastatelleet safkatutkalaisia ravitsemuksen asiantuntijoina. (Kirjailijana tietysti pidän siitä, että kuolemaan monesti tuomittu kirjallisuusala on yhä kovin arvostettu.)

Blogit eivät siis todellakaan ole menneen talven lumia, vaan niiden merkitys oman arvovalan kasvattamisessa on vain vahvistunut. Jos haluat ryhtyä asiantuntijaksi, tee samoin kuin Safkatutka teki. Moni on jo tehnyt, aina Antti Heikkilästä alkaen.

Voi toki olla, että olen liian pessimistinen, ja että koko ajan suurempi osa ihmisistä suhtautuu omatekoihin asiantuntijoihin oikealla tavalla kriittisesti. Somea seurattaessa on väkisinkin optisen harhan vallassa. Innostus vaikuttaa aina merkittävämmältä kuin se suuressa mittakaavassa on.

Ja tietysti blogosfääri sopii myös kriittisille äänille. Esimerkiksi Kemikaalikimara-blogin pitäjä Anja Nystén jaksaa ihailtavalla tavalla purkaa Safka- ja Kemikaalitutkan väitteitä.

Kuka uskaltaisi arvailla, vieläkö blogit ovat arvossaan seuraavan kymmenen vuoden päästä?

LÄHDE MUKAAN SKEPSIKSEN KEVÄTRETKELE FISKARSIN RUUKKIIN LAUANTAINA 21. TOUKOKUUTA

Fiskarsin ruukki on Fiskarin kylään entisen Pohjan kunnan alueelle, nykyiseen Raaseporiin Uudellemaalle vuonna 1649 perustettu rautaruukki. Nykyään ruukki on elinvoimainen suomalaisen taiteen ja muotoilun keskus. Ruukin alueella asuu noin 600 henkeä ja paikka on erityisesti taiteilijoiden, käsityöläisten ja muotoilijoiden suosiossa. Varsinkin kesäisin ruukki on suosittu matkailukohte.

Kevätretkellä nautimme lounasbuffetin Fiskarsin ravintola Kuparipajassa ja kuulemme skeptisen luennon. Menomatalla pistäydymme kummituksistaan kuuluisassa Mustion linnassa, jonka historia ulottuu yli 200 vuoden taakse. Nykyään tämä yksi Suomen arvokkaimmista kartanoista toimii museona.

**Tiedustelut ja
ilmoittautumiset:
Paula Heinonen
(secretary@skepsis.fi,
040 – 820 9166)**

”Scalian kuolema ei voinut olla sattumaa”

Salaliittoteoreetikot esittivät väitteitä jopa CIA:n salaisesta sydänkohtausaseesta, jolla tuomari olisi voitu tappa seinän läpi.

JUHA LEINIVAARA

USA:N KORKEIMMAN OIKEUDEN TUOMARI Antonin Scalia kuoli helmikuussa. Hän nukkui pois aikaisempien terveysongelmien painamana. Hänet löydettiin sängystään metsästysmajana toimivan majatalon huoneesta. Edellisen päivän aikana hän oli valittanut huonon oloaan ystävilleen.

Alustavan julkilausuman mukaan Scalian kuolinsyynä oli sydänkohtaus. Se ei olisi yllättävä kohtalo ylipainoiselle, 79-vuotiaalle miehelle. Scalian terveysongelmia oltiin pidetty pois julkisuudesta, toisin kuin kahden muun korkeimman oikeuden tuomarien Ruth Bader Ginsburgin ja William Rehnquistin kohdalla. Korkeimman oikeuden tuomarien terveydentila ei ole julkinen asia, toisin kuin presidenttien terveys.

Scalian kuolemalla on suuri merkitys Yhdysvaltojen sisäpolitiikalle. Korkeimman oikeuden tuomarit nimitetään liittovaltion korkeimpaan oikeusasteeseen. Heidän päätöksillään on suuri yhteiskunnallinen merkitys vielä vuosikymmenien jälkeenkin. Tuomarit nimitetään presidentin toimesta, ja nimitys vaatii senaatin hyväksynnän. Virka on elinikäinen. Nimitys on aina iso poliittinen kädenvääntö. Varsinkin nyt, kun presidentti Barack Obaman toinen kausi on päättyvässä. Hänellä on tilaisuus muuttaa korkeimman oikeuden kokoonpanoa demokraatteja suosivaan suuntaan.

EI RUUMIINAVAUSTA

VÄLITTÖMÄSTI UUTISTEN JÄLKEEN alkoivat salaliittoteoriat ryömiä esiin hämyisten mielten sopukoista. ”Scalian kuolema ei voinut olla sattumaa.” Esitettiin väitteitä jopa CIA:n salaisesta sydänkohtausaseesta, jolla tuomari olisi voitu tappa seinän läpi. Jälleen yhteisenä piirteenä näissä teorioissa oli todistusaineiston puute. Sen sijaan turvauttiin epäilyttävältä vaikuttavien asioiden ihmettelyyn ja epämääräisiin vihjailuihin.

InfoWars-sivusto välitti kaikki suosituimmat teoriat, jotka oli esitetty internetin keskustelupalstoilla. Sivuston päättähtenä toimiva Alex Jones pääsi luomaan uusinta hätättilannetta, joka tulisi vaarantamaan koko Yhdysvaltojen tulevaisuuden. Hätätila julistettaisiin pian. Scalian kuolema oli vain viimeinen askel matkalla valtion tuhoon, kun tyranni Obama paljastaa suunnitelmiansa viimeisen vai-

heen viimeisellä kaudellaan. Milloin ja miten loppu sitten tapahtuu? Sitä ei vielä osattu kertoa, mutta Jonesin mukaan merkit olivat varmoja.

Perheen toivomuksesta Scialille ei tehty ruumiinavausta. Salaliittoteoreetikoiden silmissä omaisten toivomus oli selkeä merkki salailusta, vaikka menettely on Teksasin osavaltiossa lainvoimainen, eikä paikalle ensimmäisenä saapuneiden mukaan kuolemassa ollut mitään epäilyttävää. Epäilyttävän materiaalin puuttuessa jouduttiin takertumaan oljenkorsiin.

Ensimmäisessä haastattelussa Scalian huoneessa käynyt kiinteistön omistaja John Poindexter kuvaili tyynyn olleen kuolleen tuomarin pään päällä. Joidenkin mielestä se tarkoitti murhasarjoista tuttua näkyä: Scalia oli tukahdutettu tyynyllä. Poindexter täsmensi seuraavassa haastattelussaan, että tyyny oli Scalian pään ja sängyn päädyn välissä.

Mikä olisi Obaman motivaatio salamurhata korkeimman oikeuden tuomari? Oikeastaan sillä ei ole mitään väliä, sillä politiikan asiantuntijat osasivat odottaa seuraavaa käännettä. Obama ei pysty asettamaan ehdokastaan tuomariksi, sillä republikaanit estävät kaikki menettelyt tuomarin nimittämisessä. Senaatin republikaanien ja enemmistön johtaja Mitch McConnell ilmoitti suoraan, että he istuvat käsiensä päällä. He haluavat uuden tuomarin vasta presidentinvaalien jälkeen.

USA:n presidentti Barack Obama ja hänen vaimonsa Michelle osallistuivat korkeimman oikeuden tuomari Antonin Scalian muistotilaisuuteen Washingtonissa 19. helmikuuta. LEHTIKUVA / REUTERS / Kevin Lamarque.

TUOMARIEN PÄÄTÖKSET VAIKUTTAVAT TIETEEN RAHOITUKSEEN

SALALIITTOTEORIOIDEN LEVITTÄMINEN vie huomion mielenkiintoisammalta – ja suoraan sanottuna aidommalta ”hyvä veli” -verkoston kädenväännöltä. Poliittisessa pelissä tapahtuu dramaattisia käännteitä ilman epäselviä spekulatioitakin. Republikaanien ja demokraattien välisessä valtapelissä on kyseessä tieteen kannalta paljosta. Tuomarien päätökset vaikuttavat siihen, mitkä ovat hyväksytyjä lääketieteellisiä tutkimuskohteita – hyväksytäänkö esimerkiksi kloonaus ja kantasolujen tutkimus. Näin tuomarien päätökset vaikuttavat epäsuorasti myös tieteen rahoitukseen, kun verovaroja jätetään ohjaamatta kielletyille tutkimusaloille.

Republikaanien vastahakoisuus Obaman ehdokasta kohtaan oli etukäteen kaikkien tiedossa, joten miksi presidentti olisi jättänyt salamurhan näin lähelle toisen kautensa loppua? Viimeisen kahdeksan vuoden aikana Scalia kerkesi äänestämään useissa päätöksissä Obaman intressejä vastaan.

Kaikki tietävät, että Obama nimittäisi virkaan ehdokkaan, joka on liberaalimpi ja edistyksellisempi kuin Scalia. Tämä vie oikeuden tasapainoa enemmän kohti demokraat-

tien suosimaa linjaa. Siksi republikaanit toivovat seuraavan presidentin olevan republikaani, joka nimittää Scalian seuraajaksi republikaanien arvoja tukevan tuomarin. Kukaan ei yllätynyt, kun puoluepeli seuraajan valinnan viivästyttämiseksi alkoi. Parhailtaan jatkuva presidentinvaali tekee republikaanien mielestä tilanteen poikkeukselliseksi. Vaalivuoden aikana ei muka ole nimitetty tuomarien seuraajia. Näin väitetään republikaanisenaattoreiden puheissa, vaikka historian kannalta väittäminen on väärä.

Edellisen kerran tuomarin seuraaja nimitettiin presidentinvaalien aikana vuonna 1987, kun presidentti Ronald Reagan nimitti Anthony Kennedyn korkeimman oikeuden tuomariksi. Kun presidentti George W. Bush nimitti korkeimman oikeuden tuomaria, demokraatit esittivät toistuvasti vastalauseita ehdokkaista. Silloin republikaanit valittivat valintaprosessin hitautta. Nyt roolit ovat vaihtuneet.

Toinen republikaanien vastalause perustuu nykyisen presidentinvaalin tärkeyteen. Kansalle on kuulemma annettava mahdollisuus valita vaaleissa, mihin suuntaan Scalia seuraaja asettuu poliittisella spektrillä. Kansa on kuitenkin jo antanut äänensä sille presidentille, joka nimittää seuraajan. Se tapahtui Obaman toisen kauden vahvistavassa presidentinvaalissa tammikuussa 2013.

Skeptikko – KUOLEMAN PUHEMIES JA HENKISYYDEN LÄHETILÄS

OSMO TAMMISALO

”Kuoleman kätyrinä skeptikolla on paremmat mahdollisuudet olla samalla rauhan, hyvántahtoisuuden ja myös henkisyyden lähettiläs.”

MONI VALISTUSFILOSOFI esitti argumentteja vuoropuhelun muodossa (mm. Hume, Mandeville ja Voltaire). Näin toimimalla heidän oli helpompi käsitellä teemoja, joista ahdasmieliset aikalaiset olisivat mieluummin vaienneet. Usein tarvittiin lisäksi satiirin ja salanimen käyttöä. Tässä on kuvitteellinen – vaikka ei ehkä kovin kaukaa haettu – keskustelu nykypäivän uskonnollisen ja epäilevän ihmisen välillä:

Epäilijä: Mistä universumi on tullut?

Uskova: Jumalan täytyi luoda se.

E: Kuka sitten loi jumalan?

U: Jumala on se, joka ei tarvitse luoja.

E: Miksei universumi voi olla se, joka ei tarvitse luoja?

U: Universumi on asia tai esine, mutta jumala on henkiolento ja henkiolento ei tarvitse luoja.

E: Mutta eikö jumalakin ole asia/esine, jos hän on osa universumia ja kykenee vaikuttamaan siihen? Miksi jumala ei tarvitse luoja, mutta ihminen tarvitsee?

U: Jumala on ajan, paikan ja materian ulkopuolella. Siksi hän ei tarvitse luoja tai selitystä.

E: Mutta emmekö maallisina olentoina voi tietää vain toisista maallisista olennoista? Jos jumala on ei-materiaalinen, eikö kaiken, mitä hänestä tiedämme, täydy olla omaa keksintöämme? Ja eikö ihmisen keksintöihin ole aina syytä suhtautua epäillen? Ja eikö keksintöjen myyjiltä tule vaatia todisteita ja tuotevastuuta?

U: Minä ja monet kaltaiseni olemme löytäneet uskosta merkitystä elämälle, eivätkä akateemiset ja pilkalliset kysymyksesi voi viedä sitä pois. Uskon kautta ihminen voi olla yhteydessä jumalaan. Me koemme, että on olemassa ihmistä korkeampi henkivoima; emme osaa sitä selittää, mutta kyseinen kokemus tekee meistä parempia ihmisiä.

E: Eikö tämä ole vain uskoa siihen, että uskosta on hyötyä? Eikö mahdollinen hyötykin tule todistaa?

U: Usko ei tarvitse todisteita. Me tunnemme jumaluuden läsnäolon ja että kaikki ei pääty kuolemaan. Se saa ihmismielen nöyräksi ja tuo lohtua. Kyse ei ole tieteen piiriin kuuluvasta seikasta.

den läsnäolon ja että kaikki ei pääty kuolemaan. Se saa ihmismielen nöyräksi ja tuo lohtua. Kyse ei ole tieteen piiriin kuuluvasta seikasta.

ELÄMÄ ILMAN HENKIOLENTOJA EI MUUTU MERKITYKSETTÖMÄKSI

MITÄ KESKUSTELUSTA TULISI AJATELLA? Osa ihmisistä on innostunut ihmeteoista ja henkimaailmoista, ja joskus he tosiaan väittävät, että heidän omaksumansa uusi henkisyys saa heidät välttämään ylimielisyyttä. Heidän egonsa kuulemma pysyvät maltillisina ja heiltä on hävinnyt turha vallantavoittelu ja hybris. Heidän henkimaailmokokemuksensa tekevät heistä nöyriä hyvän tekijöitä.

Ikävä kyllä he ovat väärässä. Alistuva vaatimattomuus, mahtaileva ylimielisyys tai niiden asettaminen vastakkain eivät ole olennaisia henkisen/hengellisen elämän kannalta. Myöskään hyvät teot tai muiden kunnioittaminen eivät edellytä hengellistä nöyryyttä. Tällaisen yhteenvedon tekee esimerkiksi ateisteja tutkinut Benjamin Beit-Hallahmi:

Johtopäätöksenä voimme todeta, että nykypäivän tyyppinen länsimaalainen ateisti on suurella todennäköisyydellä mies, avioliitossa ja korkeasti koulutettu. Voimme puhua tyyppillisestä ateistipersonallisuudesta? Alustava psykologinen profiili voidaan laatia. Voimme sanoa, että uskonnollisiin ihmisiin verrattuna ateistit ovat osoittautuneet vähemmän autoritaarisiksi ja vaikeammin taivuteltaviksi, vähemmän dogmaattisiksi sekä vähemmän ennakkoluuloisiksi. He ovat suvaitsevaisia, lainkuuliaisia, myötätuntoisia, tunnollisia ja korkeasti koulutettuja. Ateistit ovat älykkaitä ja monet ovat sitoutuneet älylliseen sekä oppineeseen elämäntapaan. Lyhyesti sanottuna he ovat hyviä lähimmäisiä. (Kirjassa: Martin, M. toim. Ateismi, Vastapaino 2010)

Universumi toki on suurempi kuin kykenemme ymmärtämään, ja meillä on paljon opittavaa siitä ja itsestämme. Nöyryys on tässä mielessä paikallaan. Mutta se ei ole

avain galaksien tutkimiseen tai ihmisyyden tukemiseen. Universumi viis veisaa ihmisen mielentiloista.

Ihmisyksilön kosminen yksinäisyys ei kuitenkaan tee hänestä kyynistä ja moraalitonta. Elämä ilman henkiolentoja ei muutu merkityksettömäksi. Äärettömyyden edessä voi tuntua orvolta, mutta se ei ole peruste hylätä hyvän elämän tavoittelua ja järkiperaistä ajattelua. Päinvastoin. Tietoon ja järkeen nojaavan ajattelun avulla on mahdollista vaikuttaa tietoisuuteen, luoda merkitystä elämään ja saavuttaa henkisyyden maailma, joka on rohkeampi, uteliaampi ja ihmisystävällisempi. ”Kuolemaa ei ole” on pinnallinen valhe, jonka levittäminen vaikeuttaa sisäisen rauhan saavuttamista ja kanssaihminen hyvinvoinnista huolehtimista.

Mutta miksi suhtautua myötätuntoisesti ihmisten ongelmiin, jos universumi kerran ei välitä? Kysymys on mielletön. Ihmisyksilöt ovat tietoisia itsestään ja kärsimyksensä. Sekä järki että tunteet sanovat, että sellaisen olennon hyvinvoinnista on huolehdittava – ja tietysti yksilön elinaikana. Skeptikko on tässä mielessä kuoleman puhemies. Hän kehottaa pitämään huolta toinen toisistamme tässä ja nyt, ei seuraavassa elämässä jota ei tule.

Kuolemattomuus olisi tietysti upea saavutus. Varmuuden vuoksi ottaisin sen mieluummin niin, että en kuole kuin kuoleminen kautta, kuten sitä perinteisesti on markkinoitu. Niin tai näin, kuoleman käytyrinä skeptikolla on paremmat mahdollisuudet olla samalla rau-

han, hyväntahtoisuuden ja myös henkisyyden lähettiläs. Propagandakoneisto skeptikkoja vastaan vain on näihin päiviin asti ollut liian vauras ja yksituumainen.

PS. Lueskelin netistä ateistien heikoista oikeuksista muslimimaissa. Monin paikoin ateismiin houkuttelu on kiellettyä ja ateismista voidaan jopa tappaa. Koetin netistä löytää myös tietoa, minkä verran muslimien luettavissa on kirjallisuutta, jossa pätevimmat argumentit uskonnon ja jumalan puolesta ja niitä vastaan olisi puettu kohteliaan vuoropuhelun muotoon. Tällainen maltillinen ja vaihkeainen valistusajan houkuttelu saattaisi olla hyvä tapa levittää rationalismia muslimimaihin. Onko jossakin siis muslimivalistajia, joiden kirjoitukset tunnetaan vielä parin sadan vuoden päästä? Tätä on vaikea uskoa. Islamien maallistuminen – jos se joskus tapahtuu – tulee luultavasti tapahtumaan eri tavalla, kenties länsimaisten vaikutteiden kautta. Ehkä juuri siksi prosessi vaikuttaa niin kitkailta. Tai ehkä itse opissa on jotakin, joka tekee vastustuskykyiseksi valistukselle, katso esimerkiksi Bill Warnerin Youtube-video ”A Taste of Islam”. Nyt lienee joka tapauksessa korkea aika löytää tapoja tukea muslimimaiden skeptikkoja ja uskostaan luopuneita.

Kirjoittaja on tietokirjailija, tiedetoimittaja ja Darwin-seuran perustajajäsen.

CAMILLA LINKO

Henrik Gabriel Porthan ja epäilyn taito

”Oli yksi asia, joka Porthanin mielestä oli epäilyn ulkopuolella.”

TIMO TAKALO

1700-LUVULLA kukoistanut valistusaate kannatti ideoissaan tieteen ja järjen valoa taikauskon pimeyden hälventämiseksi. Samoihin aikoihin kuitenkin nousivat ja saavuttivat suosiota myös uudet mystiset salaopit, eikä Ruotsin valtakuntaan säästynyt niiltä. Useiden valistusajattelijoiden tavoin Turun akatemian professori Henrik Gabriel Porthan (1739-1804) kävi taistoon uutta taikauskon pimeyttä vastaan.

Porthan oli Turun akatemian kaunopuheisuuden professori ja monipuolisesti ansioutunut oppinut. Porthania on kutsuttu Suomen historiankirjoituksen isäksi, ja tämän lisäksi hän oli mm. keskeinen hahmo Suomen ensimmäisten sanomalehtien toiminnassa.

Vakaana valistuksen kannattajana Porthan uskoi järjen ja tieteen voimaan. Hänen elinaikansa valistus kuitenkin kohtasi vastavoimia. 1700-luvulla esimerkiksi salaperäisyyden verhoama vapaamuurarius sai nykyisin tunne-

tun muotonsa ja levisi räjähdysmäisesti saavuttaen myös Ruotsin kuningaskunnan.

Juuri vapaamuurariyhteisö muodostui Tukholmassa erilaisista salaopeista kiinnostuneiden ihmisten kohtauspaikaksi. Siellä toistensa kanssa keskustelivat alkemistit, kabbalistit, astrologit ynnä muut. Ajatusten sekoittuminen johti toisinaan uusiin ja omalaatuisiin oppeihin.

JÄRJEN VALO

PORTHAN KATSOI Turun akatemian professorina velvollisuudekseen puhua järjen puolesta sekä luennoilla että hänen alaisuudessaan julkaistuissa väitöskirjoissa. Viimeksi mainittujen joukosta löytyy kuvaavia otsikoita kuten ”Luonnontieteen tuntemuksen voimasta hälventää taikauskoja”.

Ajan tapa oli, että opiskelijoiden väitöskirjojen si-

sältö oli usein niitä valvovan professorin tuottamaa. Opiskelijan kannalta olennaiseksi katsottiin nimenomaan kyky puolustaa tutkimusta julkisessa väittelyssä – professoreille tämä oli huokea keino julkaista omia tutkimuksia, sillä väitöskirjojen painattaminen oli opiskelijoiden kustannettava.

Porthanin oli uranuurtaja suomalaisen kansanrunouden tutkimuksessa, ja tämän myötä hän otti kantaa runoissa esiintyvään vanhaan suomalaiseen kansanuskoon. Hän valitteli kuinka jotkut ihmiset vieläkin uskoivat loiturunojen tehoon, mutta katsoi että kansan valistamisen myötä tämä luonnollisesti kuihtuisi pois.

Syyksi vanhojen taikauskojen säilymiselle Porthan esitti katolisen kirkon alla tapahtunutta suomalaisten pakokäännytyistä. Porthan kannatti ajatusta, jonka mukaan järki ja kristinuskko olivat täysin sopusoinnussa. Täten paljon parempi keino pakanoiden käännättämiselle oli opettaa heille, kuinka kristinuskko on paljon järjenumukaisempaa kuin monijumalainen pakanauskko.

Taikauskojen täyttämän kansanuskon syntymekanisiksi Porthan esitti ihmisten tietämättömyyttä luonnosta. Kun ihmiset eivät tunne niitä tieteellisiä periaatteita, joiden mukaan esimerkiksi salamet syntyvät, tästä seuraa tiedon aukkojen täyttäminen jumalilla. Osaltaan tätäkin kautta vanhat taikauskot häipyisivät kansan koulutuksen avulla.

UUSI PIMEYS

1700-LUVULLA NOUSSEET uudet taikauskot sen sijaan näyttävät olleen Porthanille paljon vaikeampi pala niellä kuin tietämättömän kansan vanhat uskomukset. Näiden uusien oppien seuraajat olivat pääasiassa sivistynyttä yläluokkaa. Esimerkiksi vapaamuurarit olivat Ruotsissa kuten usein muuallakin yhteiskunnan kermaa: oppineita, aatelisia, upseereita ja suurkauppiaita. Tämä oli juuri sellaista väkeä, jonka valistuksen ihanteiden mukaan pitäisi luottaa järkeen eikä uskoa kaikenlaiseen humpuukiin.

Salaopit levisivät myös Suomen puolelle, osittain jo tännekin perustettujen vapaamuurariloosien kautta. Porthan mainitsee eräässä kirjeessään Nordenskiöldin suvun edesauttaneen tätä kehitystä. Pääasiassa Suomen puolella asuneessa Nordenskiöldin perheessä oli useita salatieteiden osaajia, jotka tunnettiin Tukholmassakin. Tietoisista levittämisyriyksistä huolimatta nämä opit eivät kuitenkaan näytä saaneen suurta jalansijaa Pohjanlahden tällä puolella.

Tapahtumia seurannut Porthan pohti kirjeessään kehitystä seuraavasti: ”Kansallamme ei ole niin ärtyisät hermot, kasvatus ei täällä vielä ole ollut niin hempeä eikä vallaton; kansan luonne on hitaampi.” Kaikenlaista fanaattisuutta vierastanut Porthan arvatenkin mielellään katsoi suomalaisten olevan sopivan rauhallista kansaa.

Eräs Ruotsissa suosittu aihe oli yhteydenotto kuolleiden henkiin. Tämä lienee kirjoittanut Porthanilta väitöskirjan, joka keskittyi aaveiden käsittelemiseen.

Porthan kritisoi väitöskirjassa kummitustarinoita sekä järjen että kristillisen opin kannalta. Kristinuskon mukaan kuolleiden sielut joutuvat joko Taivaaseen tai Helvettiin, eivätkä pääse vähän väliä vierailemaan maan

päällä. Jos tällainen poikkeus luonnolliseen järjestykseen kuitenkin sallitaan, luulisi siihen olevan erittäin painava syy. Valtaosassa kummitustarinoista kuolleiden henget toimittivat kuitenkin vain vähäpätöisiä asioita.

Aavetarinoiden yleisyydelle Porthan esittää psykologisia syitä. Läheisen kuolema on usein vaikea asia ihmisille, joten nämä ovat taipuvaisia uskomaan, että heillä on vielä jonkinlainen yhteys edesmenneeseen. Esimerkiksi unissa ihmiset saattavat kokea hyvin todentuntuista kanssakäymisiä jo kuolleiden tuttuja kanssa.

EPÄILYN RAJAT

OPIT TULI PORTHANIN mukaan olla aina valmis altistamaan epäilylle ja kritiikille. Se, että jokin aate oli vanha ja arvostettu, ei ollut mikään tae sen paikkansapitävyydelle, olivathan jo useat juuri tällaiset opit aiemmin osoittautuneet vääriksi. Vastaavasti uudet ja muodikkaat opit tuli ensin alistaa järjen kritiikille, eikä rynnätä kannattamaan näitä pelkän suosion perusteella.

Porthan pysyi koko elämänsä ajan luterilaisena. Katolista uskoa kohtaan hän oli kriittinen, kuten monet muutkin protestantit, joten kristinuskokaan ei ollut täysin epäilyn ulkopuolella. Ruotsin valtakunnan luterilainen usko ei sekään ollut täydellinen, ja tämänkin arvostelu oli Porthanin mielestä sallittua.

Olellainen osa tarvittavaa epäilyä oli avoin keskustelu aiheista. Tähän liittyen Porthan kannatti vankasti sananvapautta, niin kauan kuin kyse ei ollut yhteiskuntaa järkyttävien kirjoitusten leviämisestä. Oppineet ihmiset kykenivät Porthanin mukaan aina rauhalliseen keskusteluun, eikä täten ollut mitään syytä rajoittaa sananvapautta tällaisen väestön suhteen.

Toisaalta Porthan esitti, että skeptisyydellä täytyy olla myös järkevät rajat. Aivan kaikkea ei ole syytä lähteä johdonmukaisesti epäilemään. Porthan tunnusti, että täysin varmaan tietoon ei voi koskaan päästä, vaan aina täytyy tyytyä todennäköisyyksiin.

Oli kuitenkin yksi asia, joka Porthanin mielestä oli epäilyn ulkopuolella: kristinuskon ydin. Mitä hän tällä tarkalleen ottaen tarkoitti, jäi kuitenkin epäselväksi. Ihailemansa John Locken tavoin Porthan näyttää ainakin katsoneen Jeesuksen jumalallisuuden ja ihmetekojen muodostavan kristinuskolle täysin varman pohjan. Hän ei kuitenkaan selitä, miksi tarkalleen ottaen epäilyn raja kulkee juuri tässä.

Porthan ei ollut tämän ongelman kanssa yksin. Myöskään paljon häntä kuuluisimmat järjen ja uskon yhtenäisyyttä kannattaneet ajattelijat kautta Euroopan eivät onnistuneet johdonmukaisesti selittämään, missä tarkalleen kulkee epäilyn raja uskonnon suhteen ja miksi juuri siinä. Kansainvälisiin suurnimiin verrattava ajattelu ei ole kuitenkaan huono saavutus pienen yliopiston professorille pohjan perukoilla.

Kirjoittaja on lokakuussa Oulun yliopistosta valmistunut aate- ja oppihistorian maisteri, jonka gradu on nimeltään ”Porthan ja valon viholliset: taikauskojen ja ateismin vastustus Henrik Gabriel Porthanin kirjoituksissa”.

SCANDINAVIAN HUNKS -TANSSIJA JANI KOKKI herätti taannoin huomiota taistelemalla paksusuolensyöpäänsä vastaan vaihtoehtoisen lääketieteen keinoin. Sairaus ei kuitenkaan 2,5 vuodessa parantunut, minkä jälkeen Kokki meni leikkaukseen ja parantui. Torstaina Kokki oli puhumassa aiheesta Ylen A-studiossa, missä aiheena olivat uskomushoidot ja niiden suhde koululääketieteeseen. Mies korosti, että hänen mielestään aikuisilla on oikeus päättää omasta terveydestään ja käyttää vaihtoehtohoitoja, jos haluavat. Hän ei kaipaa lakia rajoittamaan hoitoja. ... Kokki sanoo, että hänellä raja tulee vastaan silloin, jos aletaan puhua henkimaailman jutuista. ”Ne eivät enää itsellä mene jakeluun. Siihen uskon tosissani, että jos buustataan oikeilla ravintoaineilla ja oikeilla homeopaattisilla lääkkeillä, se voi vaikuttaa immuunijärjestelmään.”

ILTALEHTI.FI 4.2.

PUOSKARILAKIA, joka säätelisi vaihtoehtoisia hoitomuotoja ja niiden antajia, puuhattiin viimeksi silloin, kun talous kasvoi ja Suomella pyyhki hyvin. Hetkeä ennen maailmanlaajuista lamaa ja Lehman Brothersin konkurssia. Siitä on pian kahdeksan vuotta. Vanhasen kakkoshallituksen peruspalveluministeri Paula Risikko perusti kesäkuussa 2008 työryhmän pohtimaan vaihtoehtohoitojen valvontaa. Tavoitteena oli parantaa potilasturvallisuutta. ... ”Asia hautautui jonnekin. Ei sille ole muuta selitystä kuin se, että akuutimmat asiat menivät ohitse. Oli terveydenhuoltolaki, sitten tulivat sikainfluenssa ja insuliinisurmat”, kertoo Risikko. ... Edellinen puoskarilakiin liittyvä hallitusohjelmakirjaus on vuodelta 2011 Jyrki Kataisen hallitusohjelmasta. Kataisen hallitus halusi tehdä Suomesta avoimen, oikeudenmukaisen ja rohkean, mutta puoskarilaki ei edennyt kirjausta pidemmälle. Peruspalveluministerin postia hoiti ensin Maria Guzenina-Richardson, joka kertoo, että sote-uudistus, vanhuspalvelulaki ja lastensuojelulaki menivät ohi. Demareille kuuluvan paikan otti Guzenina-Richardsonin jälkeen Susanna Huovinen. Hän vetoaa sote-savottaan: ministerin työpöytä oli ääriään myöten lastattu, eikä vaikeaan puoskarilakiin ollut aikaa kajota. Nykyisen hallituksen strategisesta hallitusohjelmasta koko asia puuttuu.

Huovisen mielestä se on selvä, haluaahan perusporvarihallitus pikemminkin purkaa kuin lisätä norveja.

SATU MIETTINEN: YLE.FI 30.1.

TALVEN INFLUENSSA-AALTO ei ole jättänyt rauhaan venäläisiäkään, mutta syy siihen, miksi se nyt niin pahasti riivaa itänaapuriamme, on parlamenttiedustaja Vadim Solovjovin mukaan lännessä, tarkemmin määriteltynä Yhdysvalloissa. USA:n salainen palvelu käy parlamentaarikon mukaan julistamatonta biologista sotaa suurta ja mahtavaa Venäjää vastaan.

KAUPPALEHTI.FI 28.1.

OXFORDIN YLIOPISTON TUTKIJA DAVID ROBERT GRIMES päätti selvittää, olisivatko monien epäilemät suuret salaliitot oikeasti mahdollisia. ... Grimesin mukaan muun muassa Edward Snowdenin paljastukset osoittavat, että ennalta tietämättömälle uskomattoman kuuloisia salaliittoja voi todella olla olemassa. Siksi hän päätti laskea salaliittojen onnistumistodennäköisyyksiä myös sellaisille suosituille salaliittoteorioille, jotka ovat useimpien mielestä puuta heinää, Phys.org kertoo. ... Hän kehitti yhtälön kuvaamaan sen todennäköisyyttä, että joko tahallinen ilmiantaja tai huolimaton hutilus paljastaisi salaliiton. Yhtälön muuttujia ovat salaliittolaisten lukumäärä, kuluva aika ja muun muassa sen huomioon ottaminen, että osa ison salaliiton osallisista kuolee sen voimassaollessa. Vuotamistodennäköisyyksien arvioimiseen käytettiin tietoja kolmesta todellisesta, vuodetusta salaliitosta, joista yksi oli Edward Snowdenin paljastama NSA:n vaikoiluohjelma. Sitten Grimes vertasi tietoja neljään suosittuun salaliittoteoriaan ja arvioi, kuinka paljon niissä pitäisi vähintään olla mukana ihmisiä, jos salaliitot todella olisivat olemassa. Nämä salaliitot olisivat, että ihmisen kuussakäynti on huijaus (vaatisi 411 000 salaliittolaista), ilmastonmuutos on huijaus (405 000), rokotteet ovat vaarallisia (22 000 salaliittolaista, jos vain WHO:n ja Yhdysvaltain tautientorjuntaviranomaisen työntekijät olisivat mukana, ja 736 000, jos lääkeyhtiöt olisivat mukana) sekä se, että lääkeyhtiöt yrittäisivät pimittää ihmisil-

tä tehokkaat syöpähoidot (714 000). Yhtälöllään Grimes päätyi siihen, että kuuhiujaus olisi paljastunut todennäköisesti kolme vuotta ja kahdeksan kuukautta salaliiton alkamisesta, ilmastonmuutoshuijaus kolme kuukautta ja yhdeksän kuukautta alkamisesta, rokotehuijaus kolme vuotta ja kaksi kuukautta alkamisesta ja syöpähuijaus kolme vuotta ja kolme kuukautta alkamisesta.

TEKNIKKATALOUS.FI 27.1.

ASETALDEHYDI on aldehydien ryhmään kuuluva ”ykköseri” karsinogeeninen aine. Asetaldehydiä on runsaasti mm. joissakin jogurteissa ja alkoholijuomissa. Myös tupakointi lisää asetaldehydin määrää mahassa. Suomessa toimiva Biohit Oy on kehittänyt jokunen vuosi sitten asetaldehydiä sitovan lääkkeen Acetiumin. Yrityksen keskeisin hahmo julkisuudessa on emeritusprofessori, gastroenterologi Mikko Salaspuro. Salaspuro on eniten asetaldehydin vaaroista puhuva henkilö ... Tänäkin vuonna asia on jo ollut esillä Lääkärivälillä ja Suomen Lääkärilehdessä. Salaspuro on toistuvasti kehottanut välttämään jogurttia, koska sen sisältämä asetaldehydi hänen mukaansa aiheuttaa erityisesti yläruuansulatuskanavan ja mahalaukun syöpää. ... Haluan tämän jogurttiesimerkin kautta osoittaa, miten yhteen molekyyliin perustuvaa teoreettista riskiä osoittamalla mustamaalataan koko ruokaluokka vaaralliseksi. Samalla hämmennetään koko ravitsemuksen kenttää entistä sekaisemmaksi. Ruokaryhmien mustamaalamisen taustalla on usein tarve myydä jotain kaupallista tuotetta tai palvelua. Tai sitten kyse on jonkin vaikutusvaltaisen henkilön tai yhteisön sitoutumisen eskaloituminen eli kouristunut sitoutuminen omiin dogmiinsa. Jo epäilyksen kylväminen ja debaatin ylläpito riittää usein omien päämäärien saavuttamiseen. Osaltaan median kyltymätön jano sensaatioihin ruokkii myös ilmiötä. Sosiaalisessa mediassa rehottava henkinen laiskottelu, auktoriteettien, virallisen järjestelmän ja teollisuuden yksisilmäinen syytely ja asioiden märehdiminen pahentaa edelleen asiaa. Vaikka jogurtin asetaldehydin pelosta ei ole tullut mitään natriumglutamaatin pelon kaltaista kansanliikettä, on se hyvä esimerkki siitä miten sitkeästi asia pysyy pinnalla ja miten laihoista eväistä epäilyksen siemen kylvetään –ja silti asia kuulostaa uskottavalta.

REIJO LAATIKAINEN: PRONUTRITIONIST.NET 16.1.

VIROSSA JA LATVIASSA luonnonuskonnot keräävät uusia kannattajia. Taaraan ja Perkünasiin vannovia löytyy jälleen sieltä täältä, Liettuasta he eivät kadonneetkaan koskaan. Kenties juuri vanhojen kansanuskosten takia Viro on otollista maaperää uskomushoidoille ja taikauskolle. Nykyään virolaiset ovat tšekkien ohella yksiä ateistisimmista eurooppalaisista kansoista, mutta luonnonuskontojen tavat ja uskomukset istuvat yhä tiukassa. Virossa taikavarvut ja puut elämän symboleina kantavat vahvemmin kuin karismaattiset saarnaajat. Jännittäväntä virolaisessa taikauskossa on se, miten se leikkaa kansankerrosten läpi. Rahvaanuskomuksiin saattaa luottaa yhtä lailla korkea-

koulutettu kuin kouluttamatonkin, toimitusjohtaja kuin kadunmies. Lääkäri voi hyvin määrätä luonnonrohtoja ja apteekkari myydä pakurikäpäteetä. Kirjapainossa käydessäni myyntijohtaja ei suostu kätelemään pöydän yli. Kiinteistönvälittäjä ei tervehti ovenkynnykseltä. Lehti- ja netti-ilmoituksissa luvataan parantaa syntymäkirouksista ja tautinoituuudesta. Okkultistista kirjallisuutta löytää vaikkapa Tallinnan vanhan kaupungin Loitsukellerpuodista. Harva se päivä viikkolehdistä haastatellaan maaseutujen noitia tahi muita poppaukkoja tai -akkoja.

VILLE HYTÖNEN: TALLINNA24.EE 14.1.

MIKÄLI joitakin äänekkäitä uskontokriitikoita on uskominen, kristillinen usko kuuluu samaan kastiin kuin muu järjen- ja tieteenvastainen huuhaa kuten vaikkapa astrologia, energiahoidot, enkeliterapiat, homeopatia, telepatia ja ufot. Internetin palstoilla voi usein havaita lisäksi jonkinlaisen porttiteorian kaltaisen käsityksen, jonka mukaan kristityksi tuleminen voi hyvinkin olla ensimmäinen askel tälle kriittisen ajattelun sammuttavalle turmiolliselle tielle, jonka päässä odottavat vaihtoehtolääketiede ja salaliittoteoriat.

Tätä taustaa vasten vuonna 2011 Skepsis ry:n ja Humanistiliiton järjestämä kysely silloisille presidenttiehdokkaille tarjosi yllätyksen. Kyselyn tarkoituksena oli ilmeisesti selvittää, kuka ehdokkaista olisi tieteen nimiin vannoville skeptikoille sopivin äänestettävä ja se kysyi ehdokkaiden näkemyksiä tieteen ja uskonnon suhteen lisäksi muun muassa kansanparannuksesta ja horoskoopeista. Monille yllätykseksi testivoittajaksi selviytyi helluntailainen Sari Essayah (KD).

Essayahin odottamaton voitto ei toki ratkaise kysymystä kristinuskon ja huuhaan suhteesta, mutta sen pitäisi kuitenkin herättää jokainen ajatteleva kansalainen kysymään, onko asia todella niin kuin innokas internet- ja uusateismi antavat ymmärtää? Onko asiaa tutkittu laajojen kansanjoukkojen osalta, jottei meidän tarvitsisi tukeutua yksittäistapauksiin tai häilyvään yleiseen mielipiteeseen?

Onhan sitä tutkittu, ainakin Amerikassa. Esimerkiksi vuonna 2008 joukko Baylorin yliopiston tutkijoita julkaisi laajan tutkimuksen, jossa Gallup-tutkimuslaitos oli palkattu kysymään amerikkalaisilta heidän uskomuksistaan. Vastaavia pienempiä tutkimuksia oli tehty ennenkin (eräs tunnettu ja samansuuntaisia tuloksia antanut niistä julkaistiin pienen kohun saattelemana Skeptical Inquirer-lehdessä vuonna 1980). Viimeistään tämä tutkimus kuitenkin paljasti mielenkiintoisia seikkoja, jotka ovat linjassa Suomenkin skeptikkojen kyselyn kanssa. Ensinnäkin, konservatiiviset kristityt muodostavat verrattain pienen osuuden niistä, jotka uskovat okkultistisiin tai paranormaaleihin ilmiöihin. Sen sijaan konservatiivisiin kristittyihin verrattuna hyvin suuri osa teologisesti liberaalien kirkkokuntien jäsenistä tai täysin uskonottomista ihmisistä uskoi niihin.

MIikka NIIRANEN: UUSITIE.COM 13.1.

” KÄÄRINLIINA ON AITO ”

— RISTO K. JÄRVINEN —

TORINON KÄÄRINLIINA tai itse asiassa sen ”aito kopia” oli nähtävissä Helsingin Roihuvuoren kirkossa 6.-28. maaliskuuta. Näyttelyn kokooja, Oulun yliopiston kulttuuriantropologian dosentti Juha Hiltunen heittää kovia väitteitä näyttelyn sivuilla shroud.fi.

Hiltusen mukaan Torinon käärinliina on käsittämätön kokonaisuus ja tieteellinen mysteeri, joka on uusimpien tieteellisten testien kautta voitu ehdottomalla varmuudella osoittaa aidoksi. ”Kyse ei enää ole siitä, hyväksytäänkö sen aitous tieteellisesti, vaan pikemminkin siitä, että ketkä haluavat lopulta hyväksyä sen vääjäämättömien todisteiden eteemme tuovan tosiasian, että meillä on tässä relikissä ihmeellisesti melkein 2000 vuotta säilynyt uskontomme perustajan hautaliina, joka todistaa täsmällisesti viidentenä evankeliumina Uuden testamentin dokumentit ja niiden passiokertomuksen yksityiskohtaisesti ja vieläpä niitä olennaisesti täydentäen.”

Hiltusen mielestä kaikki todisteet tukevat myös yh-

tä ihmeellistä tosiasiaa: Jeesus ei jäänyt kuoltuaan maatumaan hautaliinoihinsa, vaan katosi niiden sisältä yli-luonnollisella ja ainutlaatuisella tavalla, mille ei ole mitään muuta selitystä kuin se, minkä evankeliumi antaa. ”Torinon käärinliina on näin ollen vastustamaton todiste sille, että Jeesus on ylösnoussut ja on Herramme nyt ja aina.”

Hiltunen tietää, että on olemassa suuri joukko skeptikkoja, joille mikään todiste ei ole riittänyt vakuuttamaan käärinliinan aitoutta, vaikka vain murto-osa siitä monitieteellisestä tutkimusaineistosta, jota jo yli sadan vuoden ajan on kertynyt, olisi missä tahansa muussa tapauksessa katsottu juridisesti ja tieteellisesti riittäväksi näytöksi aitousargumentin puolesta.

Jos tieteelliset todisteet Torinon käärinliinan aitoudesta ja Jeesuksen paranormaalista ylösnousemisesta ovat näin vankat, lienee vain muodollisuus käydä kuittaamassa Skepsiksen lupaama 20 000 euroa paranormaalista ilmiöstä. Jäämme odottamaan Juha Hiltusen hakemusta.

Geenimanipuloituja hyttysiä

VUODEN ALUN suurin tauteihin liittyvä aihe ilmes-
tyi Etelä-Amerikasta. Varsinkin Brasiliasta, jos-
sa alkoi levitä huoli zikaviruksesta. Kyseinen vi-
rusepidemia ei ole uusi tulokas tautien maailmas-
sa. Virus löydettiin ensimmäisen kerran Afrikassa
vuonna 1947. Uudelle mantereelle päästyään se on levin-
nyt entistä nopeampaan tahtiin. Ilmiön taustalla on vi-
rusta levittävän ”Aedes aegypti” -hyttysen rantautuminen
maihin laivaliikenteen myötä. Hyttystä vastaan on tais-
telu pitkään Etelä-Amerikassa. Kuitenkin työ jätettiin
kesken 60-luvulla ja hyttynen pääsi leviämään uudelleen
moniin maihin. Väestöllä ei ole vielä immuniteettia virus-
ta vastaan.

Ilmiö ei sinällään ole uusi, mutta tänä vuonna se yh-
distettiin uusiin havaintoihin lasten kehityshäiriöistä.
Tiedotusvälineet näyttivät surullisia kuvia mikrokefalias-
ta kärsivistä lapsista. Pään ja aivojen kehitys ovat jääneet
heilta sairauden takia kesken. Pienipäiset vauvat keräsivät
sympatiaa kansainvälisesti. Kehityshäiriöitä oli ilmoitettu
tammikuussa yli 4000 tapausta, mutta tutkijoilla ei ole
vieläkään varmuutta niiden aiheuttajasta. Uutisissa kier-
tävät pelottavat tapaukset aktivoivat myös salaliittoteori-
oiden kautta maailmaansa selittävät ihmiset. He tiesivät,
miksi mikrokefalia yleistyi Brasiliassa. Selitykset uhasta
laitettiin jakoon sosiaalisessa mediassa ja kansalaisjourn-
alistien tuotoksissa. Pelkoa lietsottiin ripeästi keskustelu-
palstoilla. Haluttiin sitä tai ei. Lukijoiden harmiksi uhkat
menivät hieman ristiin toistensa kanssa.

Uhka tulee geenimanipuloiduista hyttysistä. Tämä oli
ensimmäisiä liikkeelle lähteneitä huhuja. Brasiliassa ha-
vaitut vastasyntyneiden kehityshäiriöt ajoittuivat geen-
manipuloitujen hyttysten vapauttamisen jälkeiseen aika-
kauteen. Oxitec-firman tutkijat olivat kehittäneet Aedes
aegypti -hyttysen, joka aiheuttaa kannan romahtamisen.
Hyttysiin on asennettu transposoni, joka tekee normaali-
lisääntymisen mahdottomaksi. Uhkakuvassa ehdo-
tettiin, että tämä hyttysiin lisätty geenipätkä olisi siirty-
nyt raskaana oleviin naisiin. Mutta kyseinen muunneltu
hyttynen päästettiin luontoon vain koiraiden muodossa.
Koiraat eivät ime verta, joten ne eivät voineet tartuttaa
ihmisiä geneillään. Eikä niitä edes vapautettu lähellä en-
simmäisenä havaittuja mikrokefaliatapauksia.

Uhka tulee raskaana oleville naisille jaetuista rokotteis-
ta. Näin selitettiin kilpailevan salaliittoteorian sisältöä.
Kehityshäiriöt johtuvat dtap-rokotteesta. Kyseinen roko-
te on tarkoitettu kurkkumädältä, jäykkäkouristukselta ja
hinkuyskältä suojaamiseen. Tosin Brasiliassa käytössä ole-
vaa rokotetta on annettu raskaana oleville naisille maa-
ilmanlaajuisesti jo vuodesta 2008 lähtien. Eikä yhteyttä
mikrokefaliaan ole havaittu. Myös maantieteellinen yh-
teys jäi tekemässä, sillä rokotetta annetaan muissakin
kuin mikrokefaliatapauksien kaupungeissa.

Uhka tulee zikaviruksella pyörivän mediasirkuksen ta-

kaa. Siinä missä edellisinä vuosina ihmisiä peloteltiin ebo-
lalla, sika- tai lintuinfluenssalla tai vuosituhanen vaihtu-
misella, niin tämän vuoden tekaistu paniikin lähde olisi
zikavirus. Kuka sitä pelkoa villitsee ja miksi? En löytänyt
näihin mitään selkeää vastausta. Zikavirukseen ei ole ro-
kotetta, jota voisi pakottaa pelokkaille kansalaisille. Ainoa
selkeä motivaatio on rakennettavissa lehdistöön. Lehdet
haluavat myyviä otsikoita.

Uhka tulee hyttysiä vastaan käytetystä hyönteismyrk-
kystä. Huhu toukkamyrkyn ja kehityshäiriöiden yhtey-
destä aiheutti käyttökiellon myrkyllä jo yhdessä osavalti-
ossa. Pyriproxyfen-myrkkyä oli lisätty juomaveteen vuon-
na 2014. Se olisi kronologisesti järkevä selitys kehityshäi-
riöille. Ongelmana on se, että kehityshäiriöitä havaitaan
myös alueilla, joissa toukkamyrkkyä ei käytetä. Myrkkyy
on ollut käytössä 20 vuotta ilman havaittua yhteyttä mik-
rokefaliaan. Saadakseen tiedettyä haitallista tasoa vastaa-
van määrän toukkamyrkkyä ihmisen pitäisi juoda sitä ve-
teen sekoitettuna päivittäin yli tuhat litraa.

Uhkakuvien jäädessä olemattoman todistusaineiston
varaan joutuivat salaliittoteoreetikot maalaamaan entistä
epämääräisempiä vaaroja. Jotkut huomasivat, että zikavi-
rusta voi ostaa internetin kautta ATCC-yhtiön nettisivul-
ta. Mikä pahinta, tuo myyjä on sidoksissa Rockefellerin
nimeen. Tuon lukemattomien salaliittojen taustapori-
rukaksi väitetyn suvun väitettiin omistavan viruksen.
Zikavirus oli peräti sen patentoima, monen sivuston
kautta väitettiin. Kukaan ei osannut selittää, miksi nä-
mä asiat olisivat pahoja tai väärin. Eikä kukaan tiennyt
viruksen patenttinumeroa. Patentoimisen sijaan ATCC
myy vain yhtä tiettyä zikaviruksen kantaa. Jokaisen tutki-
jaryhmän ei kannata erikseen lähteä metsästäämään virusta
maailmalta, sillä sitä varten on ATCC:n kaltaisia laitok-
sia. Ne varastoivat ja toimittavat tutkimusmateriaalia yli-
opistoille ja muille laboratorioille. ATCC ei myy varastos-
saan olevaa viruskantaa kenelle tahansa. Ostotapahtumat
ovat sallittuja vain tarvittavat kriteerit ja lisenssit täyttävil-
le laboratorioille. Eikä itse tauti edes ole sieltä tappavim-
masta päästä. Zika on denguekuumetta miedompi sai-
raus, joten miksi zikaviruksella tehtäisiin jotain salakava-
laa? Varsinkaan kun toiminta ei ole salaista.

Salaliittoteorioilla herätetään pelkoa ja epäluuloa.
Pelko kohdistuu juuri niihin keinoihin, joilla voitaisiin
hillitä ”Aedes”-suvun hyttysiä. Mikrokefalian aiheutta-
jaa ei ole toistaiseksi onnistuttu selvittämään. Toistaiseksi
todennäköisin aiheuttaja on jollakin tapaa muuttunut zi-
kavirus. Ja viruksen levittäjäksi tiedetään hyttyseset. Siksi
salaliittoteoriat voivat jopa vaarantaa ihmisten tervey-
den. Asiaa tutkitaan kiireellä usean tutkijaryhmän voi-
min. Arvostetut tieteellisten papereiden julkaisijat ovat
jopa suostuneet julkaisemaan kaikki zikavirukseen liitty-
vät materiaalit ilmaiseksi.

JUHA LEINIVAARA

Skeptikko 20v. sitten

KOKO YHDEKSÄNVUOTISEN olemassaolonsa ajan Skepsiksessä on pohdittu toimintalinjaan liittyviä kysymyksiä ”mitä” ja ”miten”.

Kysymyksen ”mitä” löytyy vastaus yhdistyksen sääntöjen tarkoituspykälästä. Voimavarojen vähydestä johtuen yhdistys on toistaiseksi joutunut keskittymään tarkoituspykälän viimeisiin ”valistus- ja tiedotus”-kohtiin. Varsinainen alan tutkimus on jäänyt vähemmälle; tarkasti ottaen se ei olekaan Skepsiksen tehtävä. Tehtävänä on ”edistää” tutkimusta.

Toinen vastaus kysymyksen ”mitä” on löydettävissä siitä, että Skepsis on yksi Suomen noin 200 tieteellisestä seurasta ja on Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsen. Tämä tosiasia rajaa tonttimme ja asettaa vähimmäisvaatimuksen toiminnan luonteelle. Pääkohdealueemme ovat paranormaalit ilmiöt ja toiminnan tason pitää täyttää tieteellisyden lähtökriteerit. Tutkimuskohteen olemus edellyttää usein myös poikkeittieteellistä lähestymistapaa.

Kysymys ”miten” onkin sitten kinkkisempi. Millainen toimintatapa parhaiten puree? Miten päästä eroon vastustajien mielellään levittämästä eipäs-yhdistyksen imagosta, jossa skeptikot nähdään ahdasmielisinä tosikkoina, joille suvaitsemattomuus on toinen luonto? Liian tyrkyttävä kaikkietävyys ”puoleltamme” pönkittää helposti juuri tätä mielikuvaa. Toisaalta muodikas kaiken ymmärtäminen, ”jokaisella on tasaveroinen oikeus omaan todellisuuteensa”, vesittää koko toiminnalta pohjan. ...

Ulospäin esiinnyttäessä kannattaa kuitenkin kysymystä ”miten” pohtia hartaasti ja ennakkoluulottomasti. Fysiikan lakien lisäksi on mielessä pidettävä psykologian ja vieläpä filosofian opit. Jälkimoderni julkisuus operoi yhä enemmän mielikuvilla ja pelkän totuuden puhujalle ei näytä löytyvän yösijaa. Julkisuudessa tiedettä on alettu pitää vain yhtenä selityksenä. Myös tietenvastaisuutta esiintyy. Näissä julkisuuskarnevaaleissa on skeptikon pidettävä kieli keskellä suuta.

ILPO V. SALMI
SKEPSIS RY:N PUHEENJOHTAJA

SKEPSIS MYÖNSI vuoden 1995 Huuhaa-palkinnon Yleisradion ruotsinkielisen television syksyllä 1995 esittämän Tulisielu-ohjelmasarjan tekijöille, tuottajille ja vastaavalle ohjelmatoimittajalle. Sarkastisissa perusteluissaan Skepsis totesi, että sarja ansaitsi palkintonsa kriittistä tiedettä kaihtaneesta journalismista ja poikkeuksellisesta rohkeudesta nostaa mystiikka tieteellisten saavutusten edelle.

MARKETTA OLLIKAINEN

ELÄINTEN TIETOISUUTTA pohdittiin myös tammi-kuun yleisötilaisuudessa. Skepsis oli kutsunut luonnon itseisarvoista vast'ikään väitelleen eläinsuojelujärjestö Animalian puheenjohtajan Leena Vilkan puhumaan aiheesta Eläin – kone – ihminen?

Vilkan tehtäväksi tuli tarkastella eläinten tietoisuutta myös tekoölykeskustelun pohjalta. Hän tekikin sen tavalla, joka herätti paikoin kiukkuisiakin kommentteja yleisön taholta. Vilkkaa syytettiin ”valehtelun yrityksistä”, tieteellisen argumentoinnin ja arvoasetelmien sotkemisesta keskenään ja spekuloinnista väitteillä, jotka eivät perustuneet minkäänlaisiin koeltuihin tosiasioihin.

Vilkalla oli huono onni olla väärään aikaan väärässä paikassa. Vähän ennen hänen luentoaan Helsingin yliopiston kansleri Lauri Saxén oli varoitellut tutkijoita väärän tiedon levittämisestä. Ilmeisesti myös osa yleisöstä oli tullut paikalle kuulemaan perusteluja kettutyttöjen toimille tutkijalta, jonka tiedettiin olevan myös vakaumusellinen eläintensuojelija.

MARKETTA OLLIKAINEN

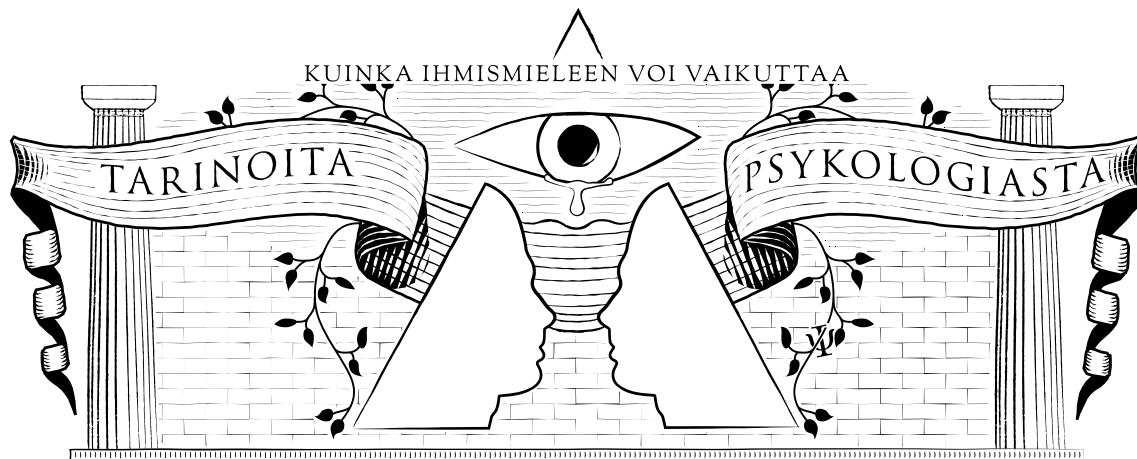
OLKEA, AJANKOHTAINEN TIETO ei nykyisenkään mediamahdollisuuksien aikoina tavoita kaikkia lukijoita, kuulijoita ja katsojia. Vaikka erinomaisilla tiedelehdillämme onkin 200 000 – 300 000 lukijaa ja kriittisillä Edison- ja Prisma-ohjelmilla saman verran seuraajia, ylittävät laajimpien päivälehtien lukijamäärät ja uutisruutujen katsojamäärät nämä nelinkertaisesti. Tietämyksemme on siis edelleen yleismedian armoilla ja osa harhatiedosta poikii täältä. Asiantuntevat tiedelehdet ja tiedeohjelmat eivät tavoita sitä joukkoa ihmisiä, jotka hankkivat tieteellisen tietonsa ikään kuin sattumalta, viihteen kylkiäisenä.

Mikä sitten on tutkijan velvollisuus ja mahdollisuus valvoa tätä journalistista tiedottamista? Ei mielestäni ole epäilystäkään siitä, etteikö jokaisen tutkijan velvollisuus olisi kykyjensä mukaan osallistua myös tämän arkitiedottamisen valvontaan ja erilaisen harhatiedon oikaisemiseen. Tässä on kuitenkin monta vaikeutta voitettavana ja epäonnistuminen on niin tutkijain kuin tiedottajienkin syytä. ...

Moittiessani vähemmistöksi jäävää myyntihaluista tutkijakuntaa, en missään nimessä vapauta mediaa vastuusta. Käytettäköön sielläkin jonkinasteista asiantuntijamenettelyä, vaikka sitten hurjimmat otsikot jäisivätkin vähäisemmiksi.

LAURI SAXÉN

*Lainaukset lehdestä Skeptikko 1/1996.
Skeptikot verkossa: skepsis.fi/lehti*

KUUNTELE ÄITIÄ, MYÖS ALITAJUISESTI

JOHANNES MALKAMÄKI

Kiitos elämästä, Äiti.
Pari riviä tein kirjaimia tänään.
Siinä kaikki. Olen onnellinen.
-Lauri Viita

KÄYTÄ MUUTAMA HETKI SIIHEN, että tuot vahvan mielikuvan äidistäsi mieleesi. Vahvasta mielikuvaa kuvittelemalla tilanne eri aistein. Näe hänet seisomassa edessäsi. Mieti kuinka äitisi puhuu sinulle. Mikä äitisi mielestä on suurin vahvuutesi? Entä mikä on sinun mielestäsi äitisi suurin vahvuus?

Lue nyt oheinen teksti:

Markus on aloittanut lukion kolmannen vuoden ja hänellä on ylioppilaskirjoitukset edessä. Ensimmäisenä ja toisena vuonna Markus pärjäsi hyvin joissain aineissa muttei aivan niin hyvin toisissa. Vaikkei Markus ollut läsnä kaikilla aamutunneilla, oli hän kaiken kaikkiaan hyvin paikalla. Molemmat Markuksen vanhemmista ovat lääkäreitä, ja lukion jälkeen hän saattaa hakea lukemaan lääketieteelliseen. Markus ei kuitenkaan ole vielä päättänyt mitä haluaa tehdä tulevaisuudessa.

Kuinka motivoitunut Markus on mielestäsi saamaan hyvät arvosanat?

Kuten saatoit arvata, on teksti tahallaan häilyvä ja neutraali. Se miten tekstiä tulkitsee, riippuu mielentilastasi. Todennäköisesti arvioit Markuksen koulumotivaation hiukan paremmaksi kuin silloin, kun olisit ennen kuvausta kuvitellut hyvän ystäväsi mielessäsi.

Yllä oleva teksti on vapaasti käännetty englanninkielisestä artikkelista, jossa testattiin ihmissuhteiden ja motivaation välistä yhteyttä (Fitzsimons GM & Bargh JA 2003). Koeasetelmassa yliopisto-opiskelijat täyttivät aluksi lyhyen kaavakkeen ennen tekstin lukemista. Kaavakkeen sanottiin olevan kokeeseen liittymätön. Puolet kaavakkeista toi opiskelijoiden mieleen kuvan omasta äidistä ja puolet hyvästä ystävästä. Kontrollitilanteessa kaavaketta ei täytetty. Tutkimuksen mukaan äitiä ajattelevat arvioivat Markuksen selkeäs-

ti motivoituneemmaksi kuin hyvää ystävää ajattelevat tai kontrolliryhmään kuuluvat.

Mielikuva äidistä aktivoi äitiin liittyvän skeeman, eli ajatusrakenteen. Sanasta ”äiti” tulee mieleemme muistoja ja tunteita, saatamme reagoida fyysisesti ja käytöksemme voi muuttua. Kun skeema on aktivoitu, toimii se linssinä, jonka läpi tarkastelemme maailmaa. Äidin ajatteleminen herättää meissä motivaation ja halun onnistua. Kukapa ei haluaisi tehdä äitiään ylpeäksi.

Oheinen esimerkki saattaa tuntua itsestäänselvyydeltä. Tätä virittymistä tapahtuu kuitenkin jatkuvasti ilman että sitä tiedostamme, ja usein meidän on vaikea uskoa kuinka salakavalasti alitajuntamme virtaukset päätöksimme vaikuttavat.

Yllättävä esimerkki tulee tutkimuksista, joissa tutkittiin rahan vaikutusta käyttäytymiseen (Vohs KD, Mead NL & Goode MR. 2006). Rahan katsominen virittää meidät olemaan itsekkäämpiä ja itsenäisempiä. Raha mielessä emme todennäköisesti nostaisi yhtä monta kynää lattialta auttaessamme kaveria, jonka penaali on auennut. Toisaalta olisimme pitkäjänteisempiä ongelmanratkaisussa. Luovuttaisimme pulman ratkaisun nopeammin, jos meillä ei olisi rahan aiheuttamaa itsenäistä mielentilaa.

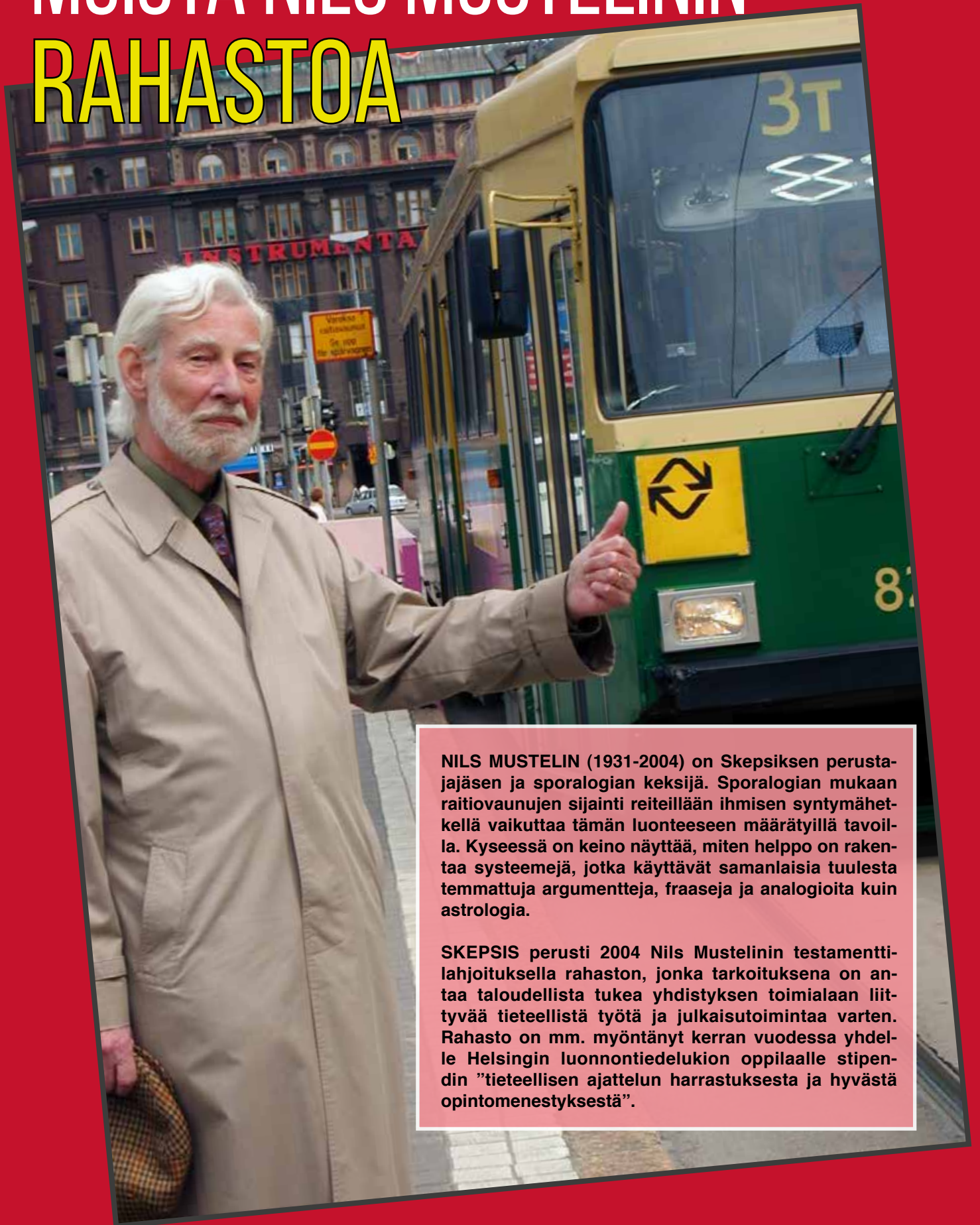
Keskity siis äitiin, kun tarvitset motivaatiota. Kurkkaa lompakkoon, kun sinun pitää työskennellä yksin, ja pidä lompakko kiinni, kun työskentelet ryhmässä. Näin saat alitajunnan virran luotsattua hiukan paremmin linjaan tietoisien tekemisen kanssa.

Tämän uuden palstan kirjoittaja on ammattimentalisti, opiskelee lääketieteellistä bioteknologiaa ja etsii keinoja, joilla tehdä tieteestä viihdyttävää.

LÄHTEET

Fitzsimons GM & Bargh JA. 2003. Thinking of you: Nonconscious pursuit of interpersonal goals associated with relationship partners. *Journal of Personality and Social Psychology* 84 (1), 148-164.
Vohs KD, Mead NL & Goode MR. 2006. The psychological consequences of money. *Science* 314 (5802), 1154-1156.

MUISTA NILS MUSTELININ RAHASTOA

NILS MUSTELIN (1931-2004) on Skepsiksen perustajajäsenen ja sporalogian keksijä. Sporalogian mukaan raitiovaunujen sijainti reiteillään ihmisen syntymähetkellä vaikuttaa tämän luonteeseen määrätyillä tavoilla. Kyseessä on keino näyttää, miten helppo on rakentaa systeemejä, jotka käyttävät samanlaisia tuulesta temmattuja argumentteja, fraaseja ja analogioita kuin astrologia.

SKEPSIS perusti 2004 Nils Mustelinin testamenttilahjoituksella rahaston, jonka tarkoituksena on antaa taloudellista tukea yhdistyksen toimialaan liittyvää tieteellistä työtä ja julkaisutoimintaa varten. Rahasto on mm. myöntänyt kerran vuodessa yhdelle Helsingin luonnontiedelukion oppilaalle stipendin ”tieteellisen ajattelun harrastuksesta ja hyvästä opintomenestyksestä”.

Rahaston tili: Aktia 405529-2108216.

TIIVISTÄ TIETOA VAIHTOEHTOHOIDOISTA

Simo Räisänen: *Nykyajan poppamiehet. Tiivistä tietoa vaihtoehtohoidoista.* Nordbooks, 2016.

”Terveysthuollon ammattikoulutuksen saaneiden ei pidä käyttää ammattinimikettään uskomushoitoja antaessaan.”

NAISHÖRHÖJEN KOSTOA PELÄNNYT Simo Räisänen julkaisi vuonna 2014 salanimellä Simon Flint kirjan ”Villit vaihtoehtohoidot – Uskomushoitokritiikkiä viisaille” (Nordbooks). Tänä vuonna laboratorion ja infektioautien yli-lääkärin töistä eläkkeellä oleva Räisänen astui kaapista ulos ja julkaisi kirjan omalla nimellään.

”Nykyajan poppamiehet” on teoksen alkukirjoituksen mukaan tarkoitettu mahdolliseksi oppikirjaksi lääkärin ja sairaanhoitajien koulutukseen – sekä viihteeksi. Aika kunnianhimoinen yhdistelmä! ”Vaikka kyseessä on selkeästi asiallinen tietokirja, vain kirjan lääkärin ohjeita käsittelevä kappale ei sisällä huumoria.”

Kirjassa on mainittu myös Skepsiksen vuonna 2010 Hakaniemen torilla Helsingissä järjestämä homeopaattisilla lääkkeillä suoritettu joukkoitsemurha, joka ”epäonnistui”. Huumoria on ehkä kirjan kertoma, että itse-murhakandeista otettiin välittömästi tapauksen jälkeen laboratorioskokeita, joiden mukaan nautittujen homeopaattisten lääkkeiden vaikutus vastasi sataa grammaa sokerikaramelleja. Paikalla olleena en huomannut, että mitään kokeita olisi otettu.

EUROOPAN LÄÄKÄRIT USKOMUSHOITOJA VASTAAN

RÄISÄNEN KERTOO, että uskomushoidot ovat Keski-Euroopassa kannattavaa liiketoimintaa. Pelkästään Saksassa on käytössä 30 000 hyvin kaupaksi käyvää erilaista vaihtoehtorohtoa. Saksassa monet lääkärit käyttävät uskomushoitoja länsimaisen lääketieteen rinnalla. ”Suomessa näin toimivat vain harvat lääkärit, eivätkä kollegat suhtaudu heidän toimintaansa myönteisesti.”

Tosiasiaa myöskään eurooppalaiset lääkärit eivät suhtaudu uskomushoitoihin suopeasti. Euroopan lääkärin komitea CPME ilmaisi lausunnossaan 23.5.2015 huolensa EU:n vaihtoehtohoidoista koskevien lakien hataruudesta. CPME:n mukaan jokainen potilas ansaitsee tieteelliseen näyttöön perustuvan parhaan mahdollisen hoidon. Lääkärin pitää huolehtia siitä, että heidän käyttämillään menetelmillä on tieteellinen perusta ja näyttö. ”Suurelle yleisölle pitää antaa tietoa siitä, että vaihtoehtolääkintä, perinnelääkintä ja täydentävät hoidot eivät kuulu lääketieteen kenttään, eivätkä ole lääketieteen erikoisaloja.”

Räisänen mielestä terveydenhuollon ammattikoulutuksen saaneiden ei pidä käyttää ammattinimikettään uskomushoitoja antaessaan.

Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö on todennut lausunnossaan vaihtoehtohoitajien pätevydestä ja toiminnan hajauttamisesta, että uskomushoitoja antavat henkilöt saivat hoitaa syöpää, diabetesta, epilepsiaa, vakavaa mielenterveyshäiriötä, mielisairautta, dementiaa tai muuta näihin verrattavaa vakavaa sairautta vain yhteistyössä lääkärin kanssa.

Räisänen kysyy osuvasti, olisiko lääkärin tällöin pakko ottaa uskomushoitajat mukaan sekoittamaan lääketieteellistä hoitoa esimerkiksi aivoleikkauksessa. Mikä sadoista eri hoitomuodoista tuolloin valittaisiin? Kiviterpia vai aurat, colonterapia vai kenties telepatia maapallon toiselta puolelta?

USKOMUSHOITOA VEROVAROIN

VIHDIN KUNNAN Nummelan nuorisokeskusklubille ja Uudenmaan päihdehuollon kuntayhtymän Ridasjärven päihdehuoltokeskukselle on kumpaankin Räisänen mukaan palkattu uskomushoitaja verovaroin.

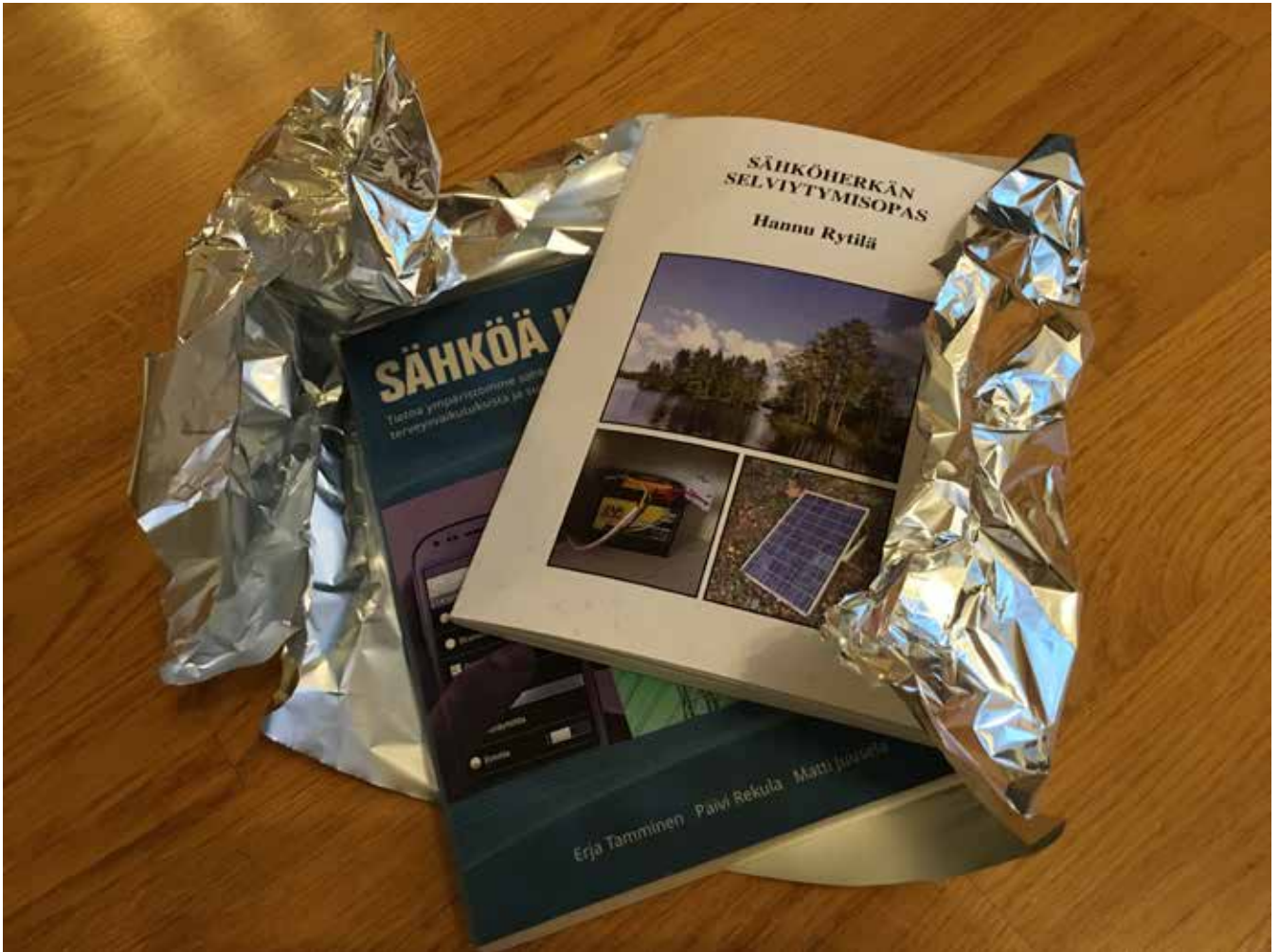
Ridasjärven päihdehuoltokeskus mainostaa vaihtoehtohoidojaan internetissä. Alkoholisteille on tarjolla reikiä, healingia, suggestoterapiaa, NLP:tä, viiden pisteen korvaakupunktiota ja intialaista päähierontaa.

”Ovatko nämä tieteellistä ja todennettua tehoa vailla olevat hoidot valtionavun piirissä?”, Räisänen jatkaa kysymyksiään. ”Vai onko Ridasjärven kannattajakunnilla oma erillinen budjettinsa uskomushoitoja varten?”

Räisänen ihmettelee, millä nimikkeellä vaihtoehtohoitajat on palkattu: antamistaan hoidoista ja niiden seurauksista sataprosenttisesti vastaavina hoitajina vai yksittäisinä ammatinharjoittajina vailla hoidollista vastuuta.

Verottaja ei ole tilastoinnut uskomushoitajien antajia eikä liiemmin osoittanut kiinnostusta alalla tienattuihin summiin. ”Onko kyseessä verotuksen ulkopuolella oleva varjotalous, mikäli esimerkiksi sairaanhoitajan nimikkeellä palkattu työntekijä antaakin ainoastaan uskomushoitoja?”, Räisänen kysyy.

Hyvä kirja, tiivis, vaikka vähän epätasalaatuinen ja sekava.

SÄHKÖÄ MAALLA, MERELLÄ JA ILMASSA

Erja Tamminen, Päivi Rekula, Matti Juusela: Sähköä ilmassa – tietoa ympäristömme sähkömagneettisen säteilyn terveysvaikutuksista ja suojautumisesta. 3. painos. Omakustanne, Järvenpää 2015.

Erja Tamminen omakustannetietokirjan kolmas painos näyttää tieteellisemmältä kuin edeltäjänsä, mutta sisältö on edelleen valikoivaa tutkimustulosten siteeraamista oman näkökulman tueksi.

ERJA TAMMISEN, Matti Juuselan ja Päivi Rekulan ”Sähköä ilmassa” -omakustannetietoteoksesta julkaistiin kesällä 2015 kolmas painos.

Edellinen painos oli vuodelta 2003. Tämän jälkeen on tapahtunut paljon: vuonna 2003 kännyköitä käytettiin lähinnä soittamiseen ja tekstiviestien lähettämiseen. Vuosikymmenen lopulla älypuhelin määrä kasvoi räjähdysmäisesti ja nykyään sellaista hipelei lähes jokainen koululaisesta keski-ikäiseen. Maailman terveysjärjestön alainen IARC on luokitellut radiotaajuiset kentät mahdollisesti syöpää aiheuttaviksi eli luokkaan 2B vuonna 2011. Tieteellisten julkaisujen saatavuus on helpottunut – ja laatu kirjavoitunut. Markkinoille on ilmestynyt ”tiedelehtiä”, jotka julkaisevat käytännössä kai-

ken, jota niihin lähetetään. Helppo saatavuus mahdollistaa myös helpon siteeraamisen omiin tarkoituksiin.

Kaksi asiaa eivät sen sijaan ole muuttuneet. Sähköherkkyytenä pidettyjen oireiden aiheutumista sähkömagneettisista kentistä ei ole kyetty osoittamaan tieteellisissä tutkimuksissa. Eikä mobiililaitteiden radiotaajuisen säteilyn ole osoitettu aiheuttavan terveyshaittoja. Päinvastoin, 2010-luvulla tehty tutkimus on pikemminkin hälventänyt syöpäpäilyä ja ruotsalaisprofessori Lennart Hardellin tutkimusten – joihin koko IARCin luokitus käytännössä perustui – luotettavuus on kyseenalaistettu tiedeyhteisössä.

Kerrotaanko tästä uudessa painoksessa? Ei.

PAHIN ONGELMA: TUTKIMUSTULOSTEN VALIKOINTI

TAMMISEN ET AL KIRJA syyllistyy samaan perusvirheeseen kuin edeltäjänsäkin: kirjan auki kirjoittamaton pohjavire tuntuu olevan, että matkapuhelinten säteily on vaarallista, ja todistusaineisto on valikoitu siltä pohjalta. Lähestymistapa muistuttaa foliohattusiiven, maahanmuuttokriitikon tai Illuminati-salaliittoteoreetikon ajattelumaailmaa: kirjailija on hoksannut jotain, joka alaa kopäivätyönä tutkilta professoritason asiantuntijoilta on jäänyt huomaamatta, ja nyt vain maailma pitää saada kuutetuksi tästä.

Miksi sitten mobiilisäteilyn vaaroihin ei ole puututtu, jos niitä kerran on olemassa?

Taustalla on tietenkin mobiiliteollisuuden salaliitto. Kännykkämyynnin romahduksen pelossa terveysvaikutuksista vaietaan. Salaliittoteorian mielekkyys on helppo kyseenalaistaa: kuinka paljon esimerkiksi kahvin luokitte-

lu mahdollisesti syöpävaaralliseksi on vähentänyt kahvin kulutusta? Entä tuore pekonin – ja muun punaisen lihan – luokittelu todennäköisesti syöpää aiheuttavaksi?

Päinvastoin: mobiilisäteilyn toteen näytetty syöpävaarallisuus avasi kokonaan uusia bisneksiä vaikkapa ”vähän säteilevien” puhelinten ja erilaisten kehon säteilykuormanvähennyshilavitkuttimien myynnissä. Kirjailijan jos kenen luulisi tietävän tämän: hänen sahkoailmassa.fi-verkkosivuillaan on myynnissä jos jonkinlaista säteilysojaverkkoa ja –seinämaalia.

Uuden painoksen ansioksi voidaan lukea, että pahimpia huuhaa-väitteitä on siivottu pois ja lähdeluetteloita on selkiytetty ja lähteisiin jopa viitataan tekstissä. Toisaalta tämä tekee vain kirjan näennäisesti uskottavamman näköisesti, eikä korjaa kirjan pahinta ongelmaa eli tutkimustulosten valikointia. Kirjaan on valittu lähinnä omaa näkökantaa tukevaa materiaalia, ja kritiikki jätetty pois, asiantuntijahaastatteluista puhumattakaan. Anekdootteja löytyy senkin edestä.

KOKEMUSASiantuntijan NÄKÖKULMA SÄHKÖHERKKYYTEEN

Hannu Ryttilä: Sähköherkän selviytymisopas. 1. painos. Omakustanne, Tuusula 2014.

Sähköherkän selviytymisopas on erään sähköherkän selviytymistarina.

SIIINÄ MISSÄ ”Sähköä ilmassa” -kirjan tuorein painos oli ryyditetty täyteen lähdeviitteitä, Hannu Ryttilän ”Sähköherkän selviytymisopas” ei viitteitä kaipaakaan: kirjailijan sosiaalisessa mediassa laukaiseman sutkautuksen mukaan niitä ei tarvita, koska hän tietää aiheesta kaiken.

Ja paljon hän tietääkin: kaukolämpöverkko aiheuttaa oireita, koska pumppujen aiheuttama sykkivä magneettikenttä kulkeutuu teräsputkia pitkin koteihin. Ryttilän asiakas, jonka kotoa hän oli mitannut sähkömagneettisia kenttiä, parani diabeteksestä sen jälkeen, kun hän vaati vastapäisen talon GSM-tukiaseman poistettavaksi. Kännykkätukiasemien vaikutus kasvillisuuteen on silmin havaittavaa. Muurahaiset kulkevat pitkin maasäteilylinjoja.

Yksikään väitteistä ei kestä lähempää tieteellistä tarkastelua. Diabetes on toki voinut parantua, mutta kännykkätukiaseman poiston kanssa sillä ei ole ainakaan säteilyyn liittyvää syy-seuraussuhdetta.

Esipuheessa Ryttilä kertoo sairastumisestaan. Pahalle ololle ja käsien vapinalle löytyi selitys, kun kirjailija katsoi sähköherkkyydestä kertovan TV-dokumentin

”Teknokratia-pakolaiset”. Ryttilä diagnosoi itsensä sähköherkäksi ja alkoi sopivan asunnon metsästäminen. Ongelmia aiheuttivat sähkömagneettiset kentät ja eräässä tapauksessa kaukolämpöputki. Tarinalla on onnellinen loppu: kirjailija pääsi asumaan omakotitaloon, jonka rakentamisessa on otettu huomioon sähköherkkyys.

Kirja jatkuu eri säteilylähteiden kuvailuilla, joissa sotketaan faktaa ja fiktiota. Tämän jälkeen kerrotaan, millaisilla ratkaisuilla sähkömagneettista säteilyä voi välttää.

Oireettoman asuinpaikan löytäminen on hieno asia, mutta kirja herättää ristiriitaisia tunteita. Tutkimusten mukaan sähköherkkyys ei johdu sähkömagneettisista kentistä, vaan niiden läsnäolon pelosta. Vaikka on mukava lukea, että Ryttilä pystyy nyt asumaan ja harrastamaan onnellisesti, kirjan levittämä propaganda kenttien vaarallisuudesta levittää itse tautia eteenpäin.

On kirjassa asiaakin: ”Jo tunnin kävelylenkki metsässä saa ihmeitä aikaan.” Tämä on linjassa myös Lääkärikirja Duodecimin artikkelin kanssa, jonka mukaan yleinen psyykinen hyvinvointi on paras keino välttää sähköliherkkyytenä pidettyjä oireita.

KOMMENTTI: Harmitonta huuhaata?

SEKÄ "SÄHKÖÄ ILMASSA" että "Sähköherkän selviytymisopas" ovat samalla asialla: levittämässä sähköherkkydestä ja mobiilisäteilyn terveysvaikutuksista tehdystä tutkimuksesta väitteitä, jotka eivät kestä läheisempää tieteellistä tarkastelua.

Kirjat ovat hyvin erityyppisiä niin sisällöltään kuin ulkoasultaan. Ryttilän "Sähköherkän selviytymisopas" kertoo hänen omista kokemuksistaan, ja taitoltaan se on käytännössä kirjan kansiin painettu Word-dokumentti, jossa on muutama värikuva. Viimeistään kaukolämmön terveysvaikutuksista, maasäteilystä ja muurahaispesistä puhuttaessa tavallinen rivilukija ymmärtäneen, että kirjan sisältö on todennäköisesti muiltakin osin – Ryttilän tuntemuksia lukuun ottamatta – puutaheinää.

Tammisen kirja nelivärikansineen ja takakansiteksteineen taas on ulkoasultaan disinformaation levittäjinä sikäli vakuuttavampi, että se on aivan kaupallisen kustantajan julkaiseman kirjan oloinen ja tuntuinen. Lukujen lopussa olevat lähdeluettelot pönkittävät mielikuvaa entisestään. Henkilölle, jolla ei ole luonnontieteellistä koulutusta – tai ei tiedä aiheesta mitään etukäteen – kirja ei välttämättä herätä mitään epäilyä.

Kumpi kirja levittää enemmän huuhaata? Vaikea sanoa, ja vielä vaikeampi mitata, mutta arvelen, että molemmat kyllä levittävät, mutta eri kohderyhmille. Ryttilän kirja uppoaa enkelihoidoihin ja yksisarvisiin uskoviin taviksiin, ja Tammisen kirja uppoaa luokanopettajaan tai jopa lääkäriin, jolta on jäänyt Duodecimin aiheesta koskeva artikkeli lukematta.

Tämän vuoksi on tärkeää, että sähköherkkydestä ja mobiilisäteilystä on helposti saatavilla myös popularisoitua tieteellistä tietoa. Tässäkin pätee kohderyhmäajattelu: toiseen uppoaa helpommin piikikäs huumorilla höystetty kirjoittelu, toisiin kuivahko mutta hyvin jäsennellyt asiateksti lähdeviitteineen.

Ryttilän kirjassaan kertomat vaivat herättävät voimakasta empatiaa ja toivon lämpimästi että hän paranee vaivoistaan. Empatia ei kuitenkaan saa estää kritisoimasta pseudotieteellisiä väitteitä. Ryttilä kertoo esipuheessa löytäneensä internetin kautta Erja Tammisen, jolta hän sai "tärkeitä kirjoja ja mittalaitteita". Lääkäriseura Duodecimin sähköyliherkkyyssartikkelin mukaan mittarit ja laitteet pikemminkin ruokkivat oireilua kuin poistavat sitä.

Sähköherkkiä hoitanut erikoislääkäri Markku Sainio toteaaakin lehtihaastattelussa, että sähköherkkydestä on parannuttu, kun oireilevat ovat lähteneet aktiivisesti opettelemaan reaktioidensa hallintaa ja jatkaneet normaalia elämäänsä ilman ympäristön vaaratekijöiden välttelyä. Sähköhuuhaakirjallisuus ei siis auta sähköherkkiä, vaan estää sairaita paranemasta.

Vesa Linja-aho on sähköalan lehtori ja tietokirjailija.

Linja-aho on perehtynyt kännykkäsäteilypelkoon ja sen ympärille syntyneeseen liikkeeseen ja kirjoittaa aiheesta niin toimitettuun mediaan kuin blogiinsakin.

Säteilysuoja vuoteen ympärille

Säteilysuoja yhden hengen vuoteen ympärille. Vaimentaa langattomien verkkojen säteilyn kymmenenteen osaan lähtötasosta. Polyesteripohjaisena (Swiss Shield Daylite) tai puuvillakankaasta (Swiss Shield Naturell)

Polyesteripohjaisena, Swiss Shield Daylite (kuvassa)

650 €

Puuvillakankaasta, Swiss Shield Naturell

850 €

Erja Tammisen sabkoailmassa.fi-verkkosivuilla on myynnissä jos jonkinlaista säteily-suojaverkkoa ja -seinämaalaa.

KUKA ON ELOONJÄÄMISEN ARVOINEN?

Susanna Alakoski: Lähimmäisen huhtikuu. Schildts & Söderströms, 2015.

Päihteet saavat näkymättömät läheiset sairastumaan.

RAJUN LAPSUUDEN alkoholitiperheessä eläneen ruotsinsuomalaisen Susanna Alakosken uusi kirja on kova ja tuhti paketti erilaisia kokemuksia, huomioita ja ajatuksia kuningas alkoholista. Alakoski lainaa mm. tohtori Ernst Almquistia, jonka mukaan viina on kuin rajatieto: se vie meidät pois todellisesta elämästä ja loihitii esiin toisenlaisen elämän.

”Kutsukaamme sitä valheen olotilaksi, sillä viinan vaikutuksen alaisina näemme asiat uusin silmin. Päihtymyksen kautta astumme maailmaan jossa työn korvaavat hullut päähänpistot, taiteen tilalle tulee varietee, huumorin tilalle raakuus, rakkauden tilalle aistillisuus. Juopottelija voi päästä tähän päihteiden maailmaan niin täydellisesti, että hän menettää iäksi luonnollisen käsityskykynsä ja makunsa. Viina vaikuttaa kuin sadun taikajuoma.”

Radiokanava P1:n toimittaja kysyy Alakoskelta, pärjäämmekö ilman päihtymistä. ”Ihmiskunta on kaikkina aikoina hakenut päihtymystä, myös ne jotka eivät käytä kemiallisia tai hiivalla käyneitä aineita. Esimerkiksi vapaakirkko pyrkii ekstaasiin.”

Aikamme psykologit ja poliitikot yrittävät parantaa riippuvuuksia kognitiivisella käyttäytymisterapialla. Eilispäivän psykologit ja poliitikot yrittivät parantaa sitä henkilökeskeisellä terapialla. ”Rorschachin testillä ja väriterapialla, hahmoterapialla ja transaktioanalyysillä. Järjestelmäterapialla ja uniterapialla. Kehoterapialla ja musiikkiterapialla. Järjestelmällisellä suhdeterapialla. Raamattukouluilla, ympäristöterapialla. Persoonallisuustestillä, Freudilla ja älykkyydestillä.”

Alakosken on vaikea ymmärtää näitä menetelmiä. Missään ei näy riviäkään, ei yhdessäkään testissä, menetelmässä tai teoriassa, siitä mitä psyykelle merkitsee, kun

ihminen on köyhä ja kemiallisesti riippuvainen.

Kirjailijan yksinkertainen toive on, että terveydenhuollossa annettaisiin päihteitä käyttäville ihmisille ja heidän läheisilleen mahdollisuus parantua ilman uusia huumaavia aineita. ”SSRI-valmisteita tai terapiaa. Siitä tässä on kyse.”

”Lähimmäisen huhtikuu” keskittyy kertomaan alkoholismista ja huumeidenkäytöstä lähimmäisen näkökulmasta. Alakoski kirjoittaa, että vuonna 2013 Tukhoman yliopiston ja Karoliinisen instituutin yhteinen tutkimuskeskus CHESS laati kartoituksen lapsista, joiden vanhemmat käyttävät päihteitä tai ovat mielisairaita. Kartoitus osoitti mm. että lähes kahdeksalla prosentilla Ruotsissa vuosina 1987-89 syntyneistä lapsista oli ennen 18-vuotispäiväänsä ollut vähintään toinen vanhemmista sairaahoidossa mielisairaudesta ja/tai alkoholin tai huumausainesten ongelmakäytön takia.

Kun ongelmakäytön määritelmä laajennettiin kattamaan myös avohoitoa tai kriminaalihuollossa annettavaa hoitoa rattijuoppouden tai huumausainerikosten takia, lasten osuus kasvoi 17 prosenttiin. ”Nyt puhutaan tilastollisesti joka kuudennesta lapsesta. Joka kuudes lapsi koululuokassa, koulussa, paikkakunnalla, kaupungissa, läänissä, maassa, maailmassa?”

Köyhyys aiheuttaa sosiaalisia ongelmia. Sosiaaliset ongelmat altistavat päihteille. Päihteet puolestaan saavat myös näkymättömät läheiset sairastumaan. Yhteiskunnan kannattaa Alakosken mukaan pitää perheet yhdessä, sillä me tarvitsemme toisiamme, kun joulutähdet sytytetään ja juhannussalko koristellaan.

”Mitä sosiaalinen sairaus saa maksaa? Kuka on eloonjäämisen arvoinen? Kuka ratkaisee?” Susanna Alakoski esittää tärkeitä kysymyksiä.

**SKEPTIKON
PÄÄTOIMITTAJA
PÄÄTTI OLLA
147 PÄIVÄÄ
JUOMATTA**

Raitistelusta syntyi ennennäkemättömän rehellinen, koskettava ja hauska kirja ”Lasiinsyökijä” (Savukeidas, 2016), jossa mm. kritisoidaan alkoholismien huuhaahoitoja, saadaan vinkkejä Tarot-korttien tulkitsijalta, juodaan homeopaattista Kossua, meditoidaan skeptisesti, mutta ennen kaikkea: sinnitellään selvin päin.
www.savukeidas.com

KIRJAT

LOVECRAFTIN SUOSIKKIKAUHUNOVELLIT YKSISSÄ KANSISSA

Wendigo ja muita yliluonnollisia kauhukertomuksia.
Toim. Markku Sadelehto, suom. Matti Rosvall. Jalava,
2015.

KUSTANNUS JALAVA on jo viime vuoden loppupuolella julkaissut tuoreena käännöksenä yhdeksän kauhukirjailija H.P. Lovecraftin maineikkaassa esseessään ”Yliluonnollinen kauhu kirjallisuudessa” (1927) kehumaa novellia. Tarinoiden taso vaihtelee huomattavasti oivallisesta surkeaan. Monesta kertomuksesta aika on jo autuaasti jättänyt, mutta se, mikä tehossa on menetetty, voi toimia tahattomana huumorina tai historiallisena kuriositeettina.

Valitettavasti osa teksteistä on silkkaa höttöä, mutta sama ongelma koskee tietenkin lähes kaikkia novellantologioita. Kukaan ei voi pitää kaikista novelleista, joita teoksiin on usealta tekijältä koottu, tuskin edes saman tekijän kaikista teksteistä. Ihmisten maku ja yksittäistenkin kirjailijoiden tuotosten taso tunnetusti vaihtelee. Silti melkein yliluonnollista on se, että mestari Lovecraft on käsillä olevan antologian heikoimmista tekeleistä jotain kehuttavaa aikoinaan löytänyt. Nykylukija sentään on paljon skeptisempi eikä mikä tahansa raapustelu häneen uppoa. Haluaisin totisesti tavata henkilön, joka oikeasti pitää antologian parista surkeimmasta novellista.

RUUMIITA TULEE MUKAVALLA TAHDILLA

NIMINOVELLI ”WENDIGO” on eittämättä paikkansa auringossa ansainnut. Tekijä Algernon Blackwood kuului Lovecraftin merkittävimpiin innoittajiin eikä suotta. Mestarinovellin tunnelma nousee hiipimällä, mittaamattomien metsien kätköistä, intiaanilegendoista ja miehekästä erätarinaperinteestä. Olen lukenut teoksen aiemmin englanniksi, mutta myös käännos tavoittaa hienosti alkuperäistekstin jylhän, viehättävän vanhanaikaisen erämaatunnelman.

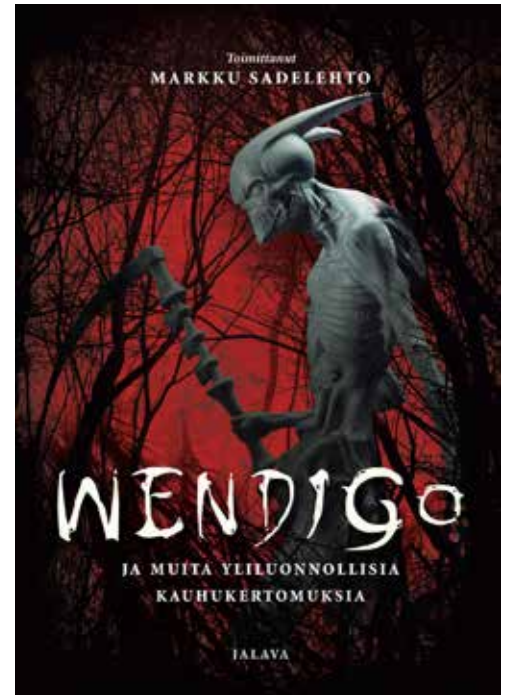
Pieni metsästyseurue on päätyntä Kanadan mittamattoman suuriin metsiin, jotka aiheuttavat seudun intiaaniheimoissa pelkoa. Seurueen kokkina toimiva taikaus-

koinen intiaani Punk on ikään kuin luonnon aaltopituudella, jonkinlaisessa henkisessä yhteydessä olemassaolon metafysiiseen puoleen, mutta myös valkoiset herrasmiehet karskeine oppaineen saavat nopeasti tuta, millaisia hauraan ihmismielen nyrjättäviä kauhuja valtaviensien kätköissä vaeltaa. Wendigon teho perustuu nimenomaan Lovecraftin peräänkuuluttamaan tunnelmaan eikä varsinaiseen shokkiefektivörytykseen.

Myös Arthur Machenin ”Suuri Jumala Pan” on antologian parasta ainesta, joskin Wendigoa rönsyilevämpi. Lovecraft on selvästi saanut novellin rakenteesta vaikutteita klassikkoonsa ”Cthulhun kutsu” (1926). Machenin salapoliisitarinamainen kertomus on kuitenkin paikotellen tylsä ja kokonaisuus jää lopulta hieman sekavaksi. Tarinan keskiössä on Helen Vaughan -niminen nainen, jolla on yhteys hämäriin pakanaritualeihin. Ruumiita tulee mukavalla tahdilla. Tapahtumat valottuvat vähitellen, tehokkaalla, joskin välillä unettavalla, kerronnalla.

M.P. Shielin ”Xélucha” pitää mainita tässä vain siksi, että se on niin toivottoman surkea. En mitenkään saata ymmärtää, miksi Lovecraft piti novellista. Tämä seikka on mysteeri, joka voi jäädä ikiajoiksi selittämättä. Lue ja hämmästy.

Sen sijaan antologian päättävä Hanns Heinz Eversin ”Hämähäkki” onnistuu perinteisen romanttisen kummitustarinan hienovaraisin keinoin. Nuori lääketieteen opiskelija Richard Bracquemont muuttaa hotellihuoneeseen, jossa jo kolme miestä on salaperäisissä olosuhteissa hirtäytynyt. Bracquemont huomaa pian, että huonetta vastapäätä olevassa talossa asuu neitonen nimeltä Clarimonde, jonka kanssa miekkonen välittömästi päättyy ikkunatteenpeliin ja sitä myöten intohimoiseen rakkaussuhteeseen, joka lopulta lipsahtaa hulluuden puolelle. Kyseinen mustahiuksinen, mustiin pukeutuva femme fatale istuu verhojen varjossa ikkunan ääressä ja kehrää pienellä vanhanaikaisella rukilla miesten ahnaita mieliä pikkusormensa ympärille.

MONET TARINAT JÄTTÄVÄT TOIVOMISEN VARAA

L.P. HARTLEYN "VIERAS MAAN ÄÄRESTÄ" ei sekään ole hassumpi hotellinovelli. Mustaviittainen kostaja tuonpuoleisesta ottaa omansa eikä armoa tunnetta. Down Under, joka tarkoittaa Australiaa, on nimessä käännetty maan ääreksi, vaikka tarinasta käy kyllä selkeästi ilmi, missä päähenkilön tekemä rangaistuksen ansaitseva rikos on tapahtunut, ja mistä tarinan nemesis on uhrinsa tullut hakemaan.

John Buchanin Afrikkaan sijoittuva "Vihreä villieläin" puolestaan on keskinkertainen kertomus, joka myös aiheuttaa ihmetystä sikäli, että Lovecraft sitä on esseeseensä kehuut. Novelli on melko tyhjänpäiväinen ja tylsä, mutta jostain kumman syystä Lovecraftin makuun. Walter de la Maren "Erakko" on sekin kohtalaisen heppoinen tekele, hyvästä perusideasta huolimatta. Hatara toteutus ei jaksa kantaa tarinaa maaliin saakka. Tunnelma sentään on ajoittain sopivan kolkko.

E.F. Bensonin "Hornansarvi" on veikeä peikkotarina, jossa suksi ja juttu luistaa lumisilla vuorilla kuin tuoreilla kotoisilla tammihangilla ikään. Novellin vuoripeikot tuovat mieleen erään nykyajan romaanin, nimittäin Jeff Longin mainion "Helvetin piirit" (alkuteos "The Descent", 1999), ja on myös todettava, että viimeksi mainittu vetää suvereenisti pidemmän korren narratiivien vä-

lisessä vertailussa. Bensonin minäkertoja kokee saman, jonka novellin sisäisessä kertomuksessa hänen serkkunsa professori Ingram ennako: mies tapaa kauhean peikkonaisen kasvoista kasvoihin.

Kyse novellin piilotekestissä on Longin romaanin tapaan ihmisen irvikuvasta, jonka hirveys johtuu nimenomaan siitä, että se on niin kovin lähellä meitä itseämme. Se on oikeastaan meidän peilikuvamme, sisäinen kuiskeemme, jokin meissä. Olemmehan petojen sukua.

Vuosi Longin jälkeen oman peikkoromaaninsa "Ennen päivänlaskua ei voi" julkaissut Johanna Sinisalo nappasi ansaitusti Finlandia-palkinnon sisäisen petomme vaitojen kaihoisan kutsun oivallisesta kaunokirjallisesta käsittelystä.

Montague R. Jamesin Edgar Allan Poe -tyyppinen salapoliisitarina "Apotti Thomasin aarre" lukeutuu sekin antologian heikompaan osastoon. Jo nimestä arvaa, mitä tuleman pitää, ja sitä tulee.

Markku Sadelehdon esipuhe kirjailijaesittelyineen valaisee antologian taustoja ja tekijöitä. Käännös on onnistunut vaikka monet tarinat jättävät huomattavan paljon toivomisen varaa. Lovecraftin kirjallinen maku ei nimittäin yllä lähellekään hänen kirjailijanlahjojaan, muutamaa mainittua poikkeusta lukuunottamatta. Nämä poikkeukset ovat kuitenkin niin erinomaisia, että teos kuuluu itseoikeutetusti jokaisen kauhunystävän kirjahyllyyn.

KESKUSTELUA

Tutkimusta vai salatiedettä?

KÄSIALANTUTKIMUKSELLA ja grafologialla on eroa. Alunperin grafologia vastasi nykyistä käsialantutkimusta. Nykyisin grafologia on laajentunut, voisi melkein sanoa, lähes huuhaan tasolle. On tosin myös grafologeiksi itseään kutsuvia henkilöitä, jotka pitäytyvät alkuperäisessä käsialantutkimuksessa.

Grafologia etsii käsialasta huomattavasti enemmän merkkejä kuin käsialantutkimus ja tulkitsee näitä omavaltaisesti tosiasioina ja näyttäjinä ihmisen persoonallisuudesta, nojautuu olettamuksiin. Alkuperäinen käsialantutkimus puolestaan tulkitsee enemmänkin käsialan muotoa ja kirjoituksen linjausta sekä käsialassa nähtävissä olevia hienoisia piirteitä. Väitänkin, että näistä voi päätellä kirjoittajan luonteenpiirteitä, mieltymyksiä, optimismia, pessimismia ja näihin verrattavia ominaisuuksia.

Käsialaa voi verrata henkilön tekemään piirroksen. Esimerkiksi kun usean henkilön annetaan piirtää talo, ovat piirrokset hyvinkin erilaisia. Vaatimaton henkilö piirtää pienen mummonmökin, kun taas suuruudenhullu piirtää ylisuuren talon. Käytännöllinen henkilö piirtää tavallisen talon autotalleineen sekä aputiloineen ja taiteelli-

nen henkilö taas modernin nykyarkkitehtuurin mukaisen epäkäytännöllisen, mutta tyylikkään talon.

Käsiala sisältää tahdosta riippumattomia ilmaisuliikkeitä, joita voi verrata hyvän puhujan puheensa aikana käsillään ilmaisemiin asioihin. Koska käsiala antaa kuvan kirjoittajan luonteenpiirteistä ja tuntemuksista, tämä sitoo analyysin kirjoitusajankohtaan. Usein on nähtävissä esimerkiksi stressaavan tai ahdistavan ajanjakson päättyminen käsialan muuttumisena. Tällöin käsiala muuttuu vuosien kuluessa, ei siis välittömästi. Käsialanmuutoksia ei tapahdu useita vuodessa.

Alitajuisen symboliikan tulkinnoissa alkuperäinen käsialantutkimuskin valitettavasti viedään helposti pois realismin piiristä. Esimerkiksi käsialassa nähty pyramidi tai jäniksenkorvat eivät ilmaise mitään, sillä kyseiset kuvat ovat aivan liian monimutkaisia tiedostamattomasti tehdyiksi. Tällaisia tulkintoja tekevät usein grafologeiksi itseään nimittävät tulkitsijat. Käsialan ilmaisevat asiat ovat hienoisia merkkejä, eivät esimerkiksi kuvia.

Peter Kreisler

Anekdootit ja tiede

SKEPTIKKO-LEHDESSÄ 4/2015 ystäväni Ville Aarnikko kertoi keskustelustamme Hengen ja Tiedon messuilla. Ville on mielestäni skeptikko parhaasta päästä, mutta kuitenkin tunnen tarvetta esittää myös omia näkökohtiani asioista.

Villen teksti kuvasi aika todenmukaisesti tilanteita. No, poikien iät nyt olivat 8 ja 9 vuotta eikä 9 ja 10 vuotta – aika tyypillinen siirtymä skeptisille edulliseen suuntaan. Jutussa oli myös samaan suuntaan tapahtunutta muuta värytystä. Ei tullut selvästi esille se, että poikien tapaaminen oli minulle vasta alustava yhteydenotto ja kokeilu, saivatko he mitään aikaan. Siksi en vielä ottanut kaikkea mahdollista kontrollikoneistoa käyttöön. Oli ikävä yllätys, että kokeeni kuitenkin loppuivat siihen.

Ville suhtautui kovin ymmärtäväisesti siihen, että yksikään tiedemaailman edustaja ei omatoimisesti lähtenyt tarkistamaan poikien kykyjä. Perusteluna oli se, että poikien tekemisistä oli artikkeleita vain muissa kuin tieteellisissä julkaisuissa. ”Yksikään mainituista lehdistä ei ole tieteellinen julkaisu, ja mielestäni on kohtuutonta odottaa metallurgien tai muiden ammattitutkijoiden ottavan omatoimisesti yhteyttä jokaisen yliluonnolliselta kuulostavan kertomuksen pohjalta. Aika on rajallista ja tutkijan ammattissa pitää priorisoida.”

Itse pidän suurimpana syynä sitä, että ”yliluonnollisen” eli psi-ilmiöiden tutkiminen on edelleen tabu akateemi-

ssa maailmassa. Ehkä kuitenkin joku luonnontieteellisen alan tutkija huomasi juttuja lehdissä ja totesi ne niin konkreettisiksi, että kiinnostui asiasta. Tilanne jäi kuitenkin siihen, kun yhteydenotosta olisi ollut vaivaa ja olisi joutunut matkustamaan ja myös oma urankehitys olisi vaarantunut sekaantumisesta sopimattomiin asioihin.

Maailmassa tehtiin aikanaan melkoisen paljon psi-metallintaivutuksen tutkimusta. Valitettavasti metalliopin edustajia oli tutkijoina vain muutama eivätkä runsaammin tutkijoina esiintyneet fyysikot yleensä osanneet tehdä kaikkein todistusvoimaisimpia kokeita, puhumattakaan joistakin ihmistieteiden edustajista. Siitä huolimatta taivutuksen aitoudesta on runsaasti myös mitattua ja erittäin todistusvoimaista metalliopillista näyttöä.

Ville ei olemassa olevaa näyttöä tunne, vaan viittaa vain yhteen mainitsemaani artikkeliin luonnehdinnalla ”mullistava”. Pidän sitä todellakin kaikkein parhaana löytämänäni artikkelina, mutta on olemassa myös paljon muuta yhtä ”mullistavaa” näyttöä. Mainostamani artikkeli on joka tapauksessa ilmestynyt vertaisarvioidussa alan lehdessä, mutta konkreettisuudessaankaan se ei saanut muita metalliopin tutkijoita liikkeelle.

Toivottavasti keskustelumme jatkuu kaikista kiireistämme huolimatta.

Olavi Kiviniemi

Aarnikko vastaa

KOHTAAMISESSAMME Hengen ja Tiedon messuilla Olavi Kiviniemi varmisti itse, että kyseessä on hänen asiantuntemuksensa pohjalta metallurgisesti ”mullistava” ilmiö, sanavalinta johtui siis tästä. Olavin lähettämässä ranskankielisessä artikkelissa on kyse skeptikoille tutun ex-taikuri Jean-Pierre Girardin yliluonnollisten kykyjen testaamisesta vuodelta 1976. Charles Crussardin vetämän tutkimusryhmän tulokset noteerattiin Yhdysvalloissa asti. Artikkelin ei siis tarjota uutta tietoa väitetyyn kyvyn tai ilmiön todenperäisyydestä.

Jean-Pierre Girardin kykyjä on tutkittu useamman kerran sitten Crussardin kokeiden. Heti vuoden 1977 kesäkuussa arvostettu tiedelehti ”Nature” lähetti Ranskaan kaksi omaa edustajaansa sekä skeptikko James Randin suorittamaan vastaavat kokeet. Järkeviksi tiukennetuilla (mutta edelleen ilmiön todellisuuden mahdollistavilla) koejärjestelyillä Girardin kyvyistä ei saatu enää minkään-

laista näyttöä. Metallin ei taipunut, kun selkeimmät taikatempuille ja muille huijauksille mahdollistavat elementit karsittiin pois koejärjestelyistä.

Noin seitsemän kuukautta ”Nature”-lehden järjestämän kokeen jälkeen Girardia testattiin uudemman kerran toisen arvovaltaisen ryhmän toimesta. Tälläkin kertaa Girard epäonnistui kaikissa mahdollisuuksissaan osoittamaan yliluonnolliset kykynsä tosiksi. Kuvio on harvinaisen tuttu alaa seuraaville. Huijauksen ja muiden sekoittavien tekijöiden poistamisen jälkeen väitetyt kykyjä ei enää pystytä osoittamaan.

Jatkakaamme aiheesta Skepsis ry:n yleisöluentojen jälkeen, tai vaikkapa kesällä puiston penkeillä.

*Ville Aarnikko
Skepsis ry:n hallituksen jäsen*

SKEPSIKSEN HAASTE

20 000 €

**PUHTAANA KÄTEEN SILLE, JOKA TUOTTA
VALVOTUISSA OLOSUHTEISSA
PARANORMAALIN ILMIÖN.**

Mentalisti Pete Poskiparta ja toimittaja Ivan Puopolo ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 5000 euroa em. kokonaissummasta. **Tähtitieteen tohtori Hannu Karttunen ja elokuva-
tuottaja Iiro Seppänen** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin **2500 euroa**. Skepsis ry maksaa summasta **5000 euroa**. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – **20 000 euroa** puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA-näytteen tai vastaavan. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta, kun hän hyväksyy yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet.

Yhdistyksen kalenterivuositainen jäsenmaksu vuodelle 2016 (sis. Skeptikko-lehden tilauksen) on 30 € tai alle 24-vuotialta 15 € (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 30 € / vuosi.

Jos liityt keskellä vuotta, sinulle toimitetaan kaikki kuluvana vuonna ilmestyneet Skeptikko-lehdet jälkeinpäin.

Voit liittyä Skepsikseen netissä tai lähettämällä vapaamuotoisen hakemuksen sihteerillemme:

Skepsis ry, Paula Heinonen,
Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

Täytä jäsenhakemuskaavake: www.skepsis.fi/liity

SKEPSIS^{RY}

Kohta 30 vuotta kysymyksiä

Skepsis ry:n yhteystiedot

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

Internet: www.skepsis.fi

Pankkiyhteys: AKTIA FI13 4055 2920 1119 88

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset

Paula Heinonen

Tieteiden talo

Kirkkokatu 6

00170 Helsinki

puh. 040 820 9166

secretary@skepsis.fi

Taloudenhoitaja

Toni Heikkinen

Keskuskatu 14 B 13

04600 Mäntsälä

treasurer@skepsis.fi

puh: 050 537 3792

Skepsiksen hallitus vuonna 2016

Puheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**

varapuheenjohtaja **Tiina Raevaara**

Ville Aarnikko, Denis Galkin, Juha Leinivaara,

Heikki Nevala, Timo Tontti

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: Vesa Tenhunen

puh. 0400 935 893

vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: Juha Merikoski

puh. 040 755 1820

juha.merikoski@skepsis.fi

Kuopio: Aulis Koivistoinen

puh: 050 5439 647

aulis.koivistoinen@skepsis.fi

Tampere: Jose Ahonen

puh. 040 558 7497

jose.ahonen@skepsis.fi

Turku: Heikki Kujanpää

puh. 044 022 0420

heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, professori **Jukka Maalampi** (hiukastysiikka), professori **Kari Engqvist** (fysiikka), professori **Mika Hemmo** (oikeustiede), PsT **Virpi Kalakoski** (psykologia), dosentti **Hannu Karttunen** (tähtitiede), **S. Albert Kivinen** (filosofia), professori **Hanna Kokko** (biologia, ekologia), professori **Eerik Lagerspetz** (yhteiskuntatiede/filosofia), professori **Hannu Lauerma** (lääketiede), professori **Anto Leikola** (biologia, oppihistoria), dosentti **Marijaana Lindeman** (psykologia), dosentti **Juha Merikoski** (fysiikka), dosentti **Markku Myllykangas** (terveys sosiologia), dosentti **Ilkka Pyysiäinen** (uskontotiede), professori **Jeja Pekka Roos** (sosiaalipolitiikka), dosentti **Veijo Saano** (lääketiede), **Anssi Saura** (biologia).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen vuonna 2009 muutettujen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää kriittistä ajattelua, tieteellisen tiedon hankintamenetelmien opetusta sekä tieteeseen ja järkeen perustuvaa käsitystä maailmasta.
- Edistää kiisteltyjen tai erityisen poikkeuksellisten väitteiden tieteellistä tarkastelua.
- Edistää keskustelua tieteelliseen maailmankuvaan liittyvistä tärkeistä aiheista.
- Ylläpitää tällaisesta toiminnasta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa, järjestää kokouksia ja keskustelu- ja luentotilaisuuksia sekä harjoittaa tiedotus- ja valistustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton. Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai

oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka hyväksyy yhdistyksen tarkoituksen ja toimintaperiaatteet. Kannattavaksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka haluaa tukea yhdistyksen tarkoitusta ja toimintaa.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina. Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin (nykyään CSI – the Committee for Skeptical Inquiry) ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistys on ECSOn (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

MENE JA TIEDÄ

KUVA: JOSE AHONEN

Vain 15 €

NÄYTÄ SKEPTIKOLTA!

HANKI SKEPSIS RY:N T-PAITA

Myydään yhdistyksen
järjestämissä tilaisuuksissa ja
postitse.

Tilaukset:
secretary@skepsis.fi

Mallit:
1. Ihanko totta? 2. Sapere Aude
Koot: S, M, L, XL, XXL.

Tilaa myös Skepsis ry:n haalarimerkki!
Usko, että saat sen hintaan 2,50 €!

